

VILNIAUS UNIVERSITETAS
KOMUNIKACIJOS FAKULTETAS
ŽURNALISTIKOS INSTITUTAS

Mindaugas Savickas,
Žurnalistikos magistrantūros II kurso studentas

**KARINIŲ KONFLIKTŲ VAIZDAVIMAS LIETUVOS
INTERNETO ŽINIASKLAIDOJE (ŠIAURĖS KAVKAZAS, 1996–
2008 m.)**

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

Tikrino: doc. Dr. Audronė Nugaraitė

Vilnius, 2009

<i>Pildo magistro baigiamojo darbo autorius</i>	
<p>Mindaugas Savickas (magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)</p> <hr/> <p>Karinių konfliktų vaizdavimas Lietuvos interneto žiniasklaidoje (Šiaurės Kaukazas, 1996–2008 m.) (magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)</p> <hr/> <p>Representation of Military Conflicts in Lithuanian Internet Media (North Caucasus, 1996-2008) (magistro baigiamojo darbo pavadinimas anglų kalba)</p>	
<p>Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas kitose aukštosiose mokyklose.</p> <p style="text-align: right;">_____</p> <p style="text-align: right;">(magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)</p>	
<p>Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto studijų procese.</p> <p style="text-align: right;">_____</p> <p style="text-align: right;">(magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)</p>	
<i>Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas</i>	
<p>Magistro baigiamąjį darbą ginti _____ (įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)</p> <p>_____</p> <p>(data) (magistro baigiamojo darbo vadovo parašas)</p>	
<i>Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, reikalų tvarkytoja</i>	
<p>Bakalauro/ magistro baigiamasis darbas įregistruotas</p> <p>_____</p> <p style="text-align: center;">(instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, pavadinimas)</p> <p>_____</p> <p>(data) (instituto/ katedros reikalų tvarkytojos parašas)</p>	
<i>Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, vadovas</i>	
<p>Recenzentu skiriu _____ (recentento vardas, pavardė)</p> <p>_____</p> <p>(data) (instituto/ katedros vadovo parašas)</p>	
<i>Pildo recenzentas</i>	

Savickas, Mindaugas

Sav265 Karinių konfliktų vaizdavimas Lietuvos interneto žiniasklaidoje (Šiaurės Kaukazas, 1996–2008 m.) : magistro darbas / Mindaugas Savickas ; mokslinė vadovė doc. dr. Audronė Nugaraitė; Vilniaus universitetas. Komunikacijos fakultetas. Žurnalistikos institutas. – Vilnius, 2009. – 61 , [7] lap. : iliustr. – Mašinr. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 57 – 60 (20 + 17 pavad.).

UDK 070

Šiaurės Kaukazas, Šiaurės Kaukazo regionas, kariniai konfliktai, karai, tarptautinė teisė, tarptautinė humanitarinė teisė, žiniasklaida, interneto žiniasklaida, į karą orientuota žurnalistika, į taiką orientuota žurnalistika

Magistro *darbo objektas* – Lietuvos interneto žiniasklaida. *Darbo tikslas* — išanalizuoti Šiaurės Kaukazo regiono konfliktų (1996–2008 m.) vaizdavimo ypatumus Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje, taip pat nustatyti, kurios – į taiką, ar į karą orientuotos žurnalistikos principus atitinka šis konfliktų vaizdavimas.

Pagrindiniai *darbo uždaviniai*: Remiantis mokslinė analizuojamų sričių literatūra, išnagrinėti karinių konfliktų vaizdavimo žiniasklaidoje prielaidas, esamas karo žurnalistikos tendencijas ir kryptis, aptarti interneto žiniasklaidos ypatumus; žvelgiant per tarptautinės teisės prizmę, išanalizuoti Šiaurės Kaukazo regiono karinių konfliktų ypatumus, aprašyti jų sąsajas; remiantis pirmojoje darbo dalyje pateikta medžiaga, empiriškai ištirti konfliktų vaizdavimo Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje tendencijas.

Naudojantis teorinių nuostatų visuma, atlikto *tyrimo* (kokybinės turinio analizės su lyginamosios analizės elementais *metodas*) duomenimis ir gautų rezultatų *analize*, prieita prie *išvados*, kad Lietuvos interneto žiniasklaidoje pateikiamame Šiaurės Kaukazo konfliktų diskurse gausu klaidinančių vaizdavimo priemonių, nėra naujų, kūrybiškų taikaus konfliktų sprendimų idėjų ir pasiūlymų. Šie ypatumai rodo, kad Lietuvos interneto žiniasklaidoje dominuoja į karą orientuotos žurnalistikos tipas.

Pirmą kartą Lietuvoje tiriama, kuriai iš minėtų karo žurnalistikos krypčių – taikos, ar karo žurnalistikai galima priskirti Lietuvos interneto žiniasklaidos publikacijas apie karinius konfliktus. Magistro darbas dėl jame aprašomų dviejų pasaulyje vyraujančių karo žurnalistikos krypčių, jų mechanizmų veikimo prielaidų, Lietuvos interneto žiniasklaidos turinio tyrimo būtų naudingas apie užsienio naujienas, ypač – apie karinius konfliktus, įvairius kitus kritinius įvykius informuojantiems žurnalistams ir žiniasklaidos priemonių redaktoriams. Taip pat –

mokslininkams ir dėstytojams, nagrinėjantiems žiniasklaidos ir karinių konfliktų sąryšius, žurnalistikos ir politikos mokslų studentams, valstybinių institucijų, besidominčių visuomenės informavimo priemonių veikla, darbuotojams, visuomeninėms organizacijoms, atliekančioms žiniasklaidos stebėjimus.

TURINYS

TURINYS	5
ĮVADAS	6
1. ŽINIASKLAIDA IR KARINIS KONFLIKTAS	11
1.1. Abipusė įtaka	11
1.2. Į taiką arba karą orientuota žurnalistika	19
1.3. Interneto žiniasklaidos ypatumai.....	23
2. KARINIAI ŠIAURĖS KAUKAZO KONFLIKTAI	27
2.1 Čėčėnijos karas ir kiti konfliktai tarptautinės humanitarinės teisės kontekste	30
3. KARINIŲ KONFLIKTŲ VAIZDAVIMO YPATUMAI	37
3.1 Metodika ir principai	37
3.2 Tyrimo rezultatai	39
3.3 Karinių konfliktų vaizdavimas: tyrimo išvados.....	46
IŠVADOS	48
TYRIMO MEDŽIAGA	52
BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS	57
Summary of the work: „Representation of Military Conflicts in Lithuanian Internet Media (North Caucasus, 1996-2008)“	61

ĮVADAS

Karas – neatsiejama žmonijos istorijos dalis. Kartu tai – ypatinga, neįprasta žmonių visuomenės būseną. Istorikai tvirtina, kad svarbiausių ir reikšmingiausių pasaulio įvykių grandinėje karas užima išskirtinę vietą. Skaičiuojama, kad per 5,5 tūkst. metų planetoje įvyko apie 15 tūkst. karų ir ginkluotų konfliktų, jų metu žuvo apie 3,5 mlrd. žmonių.

Žymus 16 amžiaus olandų teisininkas ir diplomatas H. Gracijus traktate „Apie karo ir taikos teisę“ karus skirsto į teisingus, ir neteisingus. Teisingas karas – tai atsakas į kėsinimąsi pažeisti pagrindines suverenios valstybės teises.

Žanas Žakas Ruso savo veikale „Apie visuomeninę sutartį“ (1752 m.) rašo, kad karas – tai santykių tarp valstybių sistema. Ruso išskiria dvi kariaujančių šalių žmonių kategorijas – kareivius ir taikius gyventojus, pažymi, kad pastarųjų gyvybės būtina saugoti. Jis – pirmasis žinomas autorius, teigęs, kad sužeistas ar dėl ligos praradęs gebėjimą atlikti savo pareigą kareivis – ne priešas, sužeisto kario, kaip ir taikų gyventojų, gyvybė turi būti išsaugota. Ž. Ž. Ruso pažymi, kad teisę kariauti turi kiekviena valstybė, tačiau net ir kariaujant dėl teisingos priežasties, tą būtina daryti pagal taisykles. Pagrindine taisykle jis įvardina žudynių ir smurto ribojimą – jų gali būti tik tiek, kiek būtina pergalei pasiekti, o karą pralaimėjusieji negali būti baudžiami. Kiekvienas kariuomenės vadas, vykdydamas karo veiksmus, turi rūpintis išsaugoti kuo daugiau kareivių ir taikių gyventojų gyvybių.

Mokslininkai karus (karinius konfliktus)¹ klasifikuoja pagal įvairius kriterijus. Pavyzdžiui, tipiškas pastaraisiais dešimtmečiais vykstančių karinių konfliktų skirstymas į **pasaulinius, lokalius, pilietinius** ir **valstybės vidaus** karus.

Labiausiai paplitęs šiuolaikinių karinių konfliktų skirstymas į **tarptautinius** ir **netarptautinius**. Tarptautiniu ginkluotu konfliktu laikomas „*susidūrimas, vykstantis tarp dviejų arba kelių šalių, turinčių tarptautinį teisinį statusą, t.y. tarptautinės teisės subjektų: tarp suverenių valstybių; tarp nacionalinių išsivaduojamųjų judėjimų ir metropolijų; šalies, kuri pripažinta sukilusia arba kariaujančia, ir kitų subjektų.*“ Visi kiti, tarp aukščiau minėtų nepatenkantys kariniai konfliktai laikomi netarptautiniais kariniais konfliktais.²

¹ Aiškios skiriamosios ribos tarp šių dviejų terminų – „karo“ ir „karinio konflikto“ nėra. Konflikto tyrėjo Johan Galtung teigimu, „kiekvieną karą galima vadinti kariniu konfliktu, ir beveik kiekvieną karinį konfliktą galima pavadinti karu“. (Aut. past.)

² How is the Term "Armed Conflict" Defined in

Valstybių santykius ir jų veiksmus karų, karinių konfliktų metu reglamentuoja *tarptautinė humanitarinė teisė*. Jos pradžia laikoma 1864 m., kuomet Šveicarijos vyriausybės ir 5 Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komiteto šalių steigėjų kvietimu 16 valstybių pasirašė istoriškai svarbią *Ženevos konvenciją*. Pirmasis ginkluotas konfliktas, kuriame abi šalys laikėsi Konvencijos reikalavimų, buvo 1885 m. serbų ir bulgarų karas.³

Šiuolaikinė karo samprata apima kur kas daugiau, negu sausumoje, danguje, vandenyje vykstančius tiesioginius kovos veiksmus. Naudojamos ekonominės, diplomatinės, ideologinės, informacinės ir įvairiausios kitos kovos priemonės šiuolaikinių karinių konfliktų eigai ir baigčiai kartais daro didesnę įtaką, negu tradicinių ginkluotų pajėgų veiksmai.

Karui laimėti ar bent jau nepralaimėti kariaujančios šalys siekia mobilizuoti visus materialiuosius ir žmogiškuosius išteklius. Būtent žmonių sutelkimui ir suvienijimui būtina motyvacija, vidinis „uždegimas“, tikėjimo savo teisumu sukūrimas ir įtvirtinimas. Kiek įmanoma efektyvesniam žmogiškųjų išteklių mobilizavimui (o prieš – demobilizavimui) kariaujančios šalys pačiomis įvairiausiomis priemonėmis mėgina sukurti reikiamą visuomenės nusistatymą. Siekiant šio tikslo, priešiška šalis vaizduojama kuo niūresnėmis spalvomis, tuo sukeliant kiek įmanomą didesnę visuomenės nepasitenkinimą priešininku. Mėginama užtikrinti, kad visuomenė žinotų tiek, kiek jai „reikia žinoti“ – blokuojami informacijos šaltiniai, galintys sukelti nors menkiausių abejonių savosios pusės neklamumu ir teisumu.

Dėl minėtų priežasčių šių laikų karinius konfliktus dažniausiai lydi kariaujančių šalių informacinės kampanijos. Kovos veiksmai vyksta ne tik mūšių laukuose, bet ir informacinėje erdvėje. Konflikto eigą, priežastis, galimas pasekmes priešiškos šalys paprastai pateikia kuo parankiau sau. Tokios informacinės kampanijos, vykdomos visuomenės informavimo priemonių pagalba, naudojamos siekti kariniams tikslams yra šiuolaikinių *informacinių karų* dalis. Žymus mokslininkas, informacinių karų ir ryšių su visuomene sričių ekspertas Georgijus Počepcovas savo knygoje „Informaciniai karai“ teigia, kad „skirtingo intensyvumo informaciniai karai tapo akivaizdžia kasdienybe“⁴. Šiuolaikinėse galingų valstybių karybos koncepcijose, strategijose neatsiejama gynybos ir puolimo dalimi įtrauktos ir informacinio karo priemonės, o informacinio karo sąvoka maždaug nuo praėjusio amžiaus 8-jo dešimtmečio minima skirtingų (pasaulinių ir lokalių, taikos meto ir karinių) konfliktų atveju.

International Humanitarian Law? Prieiga per internetą: [http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/armed-conflict-article-170308/\\$file/Opinion-paper-armed-conflict.pdf](http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/armed-conflict-article-170308/$file/Opinion-paper-armed-conflict.pdf) [žiūrėta 2009 02 06]

³ Petras Algirdas Čiočys. *Tarptautinė humanitarinė teisė*. 37 p. Vilniaus, 2004. ISBN 9955-557-28-1

⁴ Почепцов, Г.Г. *Информационные войны*, Москва, 2001. psl. 9.

Žiniasklaida, nušviesdama šiuolaikinius karinius konfliktus, daro įtaką jų eigai ir baigčiai. Todėl žiniasklaidos priemonės yra geidžiamas kariaujančių šalių, pačiais įvairiausiais būdais mėginančių paveikti žiniasklaidos priemonių turinį, „reguliavimo objektas“. Dėl šios priežasties karinių konfliktų vaizdavimas masinės komunikacijos priemonėse dažnai būna klaidinantis, iškreiptas ir cenzūruotas.

Čia išryškėja viena svarbiausių šiuolaikinės karo žurnalistikos ir žiniasklaidos, nušviečiančios karinius konfliktus, **problema**: žiniasklaida, sąmoningai ar nesąmoningai tapdama kariaujančių šalių, ar kitų, įvairiausių konflikte dalyvaujančių grupių „įrankiu“, neskatina taikaus karinių konfliktų sprendimų, o dažnai, dėl savo ypatumų, palaiko karo veiksmais pagrįstus konfliktų sprendimus, ir tolesnę karo eigą.

Darbe keliami **hipotezė**, kad Šiaurės Kaukazo konfliktų vaizdavimas 2008 m. Lietuvos interneto žiniasklaidoje priskirtinas tokiai, į karą orientuotai žurnalistikai; tyrimo medžiagoje – Lietuvos interneto žiniasklaidoje publikuojamuose analitiniuose straipsniuose ir pranešimuose gausu klaidinančių karinių konfliktų vaizdavimo priemonių.

Remiantis šia hipoteze, suformuluotas **darbo tikslas** – išanalizuoti Šiaurės Kaukazo regiono konfliktų (1996–2008 m.) vaizdavimo ypatumus Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje.

Tiriant, kaip vienoje iš Lietuvos medių – interneto žiniasklaidoje – vaizduojami kariniai konfliktai Šiaurės Kaukaze, į šią teritoriją žvelgiama kaip į vieną regioną – čia vykstantys kariniai konfliktai yra glaudžiai susiję vienas su kitu. Daugiausia dėmesio skiriama pačiam didžiausiam ir intensyviausiam Čečėnijos karui, jo sąsajoms su kitais šio regiono konfliktais.

Siekiant darbo tikslo, iškelti šie **uždaviniai**:

- Remiantis mokslinė analizuojamų sričių literatūra, aptarti karinių konfliktų sampratą
- Išnagrinėti karinių konfliktų vaizdavimo žiniasklaidoje prielaidas, esamas karo žurnalistikos – į karą, ir į taiką orientuotos – kryptis, aptarti interneto žiniasklaidos ypatumus.
- Aptarti karinius konfliktus reglamentuojančius pagrindinius tarptautinės teisės dokumentus, jų kontekste išanalizuoti Šiaurės Kaukazo regiono karinių konfliktų ypatumus, aprašyti jų sąsajas.
- Remiantis pirmojoje darbo dalyje pateikta medžiaga, empiriškai ištirti konfliktų vaizdavimo Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje tendencijas.
- Nustatyti, kurios – į taiką, ar į karą orientuotos žurnalistikos principus atitinka šis konfliktų vaizdavimas.

Darbe naudojami tyrimo metodai – lyginamasis, sisteminis, loginis, turinio analizės ir kiti.

Tyrime nagrinėti dviejų populiariausių Lietuvos naujienų tinklalapių (delfi.lt ir lyrtas.lt), taip pat atitinkamos tematikos (geopolitika.lt) tinklalapio informaciniai pranešimai ir analitiniai straipsniai, atsitiktinės ir laiko imties būdų deriniu atrinkti iš visų su nagrinėjama tematika susijusių šių tinklalapių archyvuose rastos medžiagos.

Šio darbo tyrimo objektas – iš dviejų populiariausių Lietuvos naujienų tinklalapių archyvų (delfi.lt ir lyrtas.lt), taip pat vieno specializuoto tinklalapio (geopolitika.lt) atsitiktinės ir laiko imties derinio būdu atrinkti 35 analitiniai straipsniai ir informaciniai pranešimai, susiję su nagrinėjama tema.

Teorinėje darbo dalyje, aprašant žiniasklaidos veiklą kariniuose konfliktuose, daugiausia remtasi karo žurnalistikos praktikės ir mokslininkės, vienos iš į taiką orientuotos žurnalistikos koncepcijos kūrėjų Annabel Mc.Goldrick, taip pat sociologo, karinių konfliktų analitiko Johanno Galtungo darbais. Pateikiamas ir informacinius karus nagrinėjančių mokslininkų – Martino Libickio, G. Počepsovo, Džordžo Steino požiūris į karinių konfliktų metu viešojoje erdvėje vykstančius procesus.

Analizuojant Šiaurės Kaukazo regiono konfliktus, naudojama tarptautinių žmogaus teisių gynimo organizacijų („Memorial“, „Human Rights Watch, „Amnesty international“) bei Europos Tarybos parlamentinės komisijos atskirų ataskaitų medžiaga.

Darbą sudaro trys dalys. Pirmojoje aptariami šiuolaikiniai kariniai konfliktai, pateikiamos jų klasifikacijos, analizuojamas žiniasklaidos vaidmuo kariniuose konfliktuose. Nagrinėjamos dvi – į karą, ir į taiką orientuotos žurnalistikos koncepcijos. Antrojoje dalyje apžvelgiami pagrindiniai tarptautinės teisės, reglamentuojančios karinius konfliktus, dokumentai, jų kontekste nagrinėjami Šiaurės Kaukazo regiono konfliktai. Daugiausia dėmesio skiriama pačiam intensyviausiam, ir daugiausia aukų nusinešusiam – Čečėnijos karui. Trečiojoje, praktinėje dalyje tiriama, kurios – į karą, ar į taiką orientuotos žurnalistikos kryptys – artimesnis Lietuvos interneto žiniasklaidos turinys. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir priedai.

Lietuvoje, apart keleto baigiamųjų bakalauro darbų, ši tema beveik netyrinėta. Šiame darbe pirmą kartą tiriama, kuriai iš minėtų karo žurnalistikos kryptų – taikos, ar karo žurnalistikai galima priskirti Lietuvos interneto žiniasklaidos turinį.

Magistro darbas dėl jame aprašomų dviejų pasaulyje vyraujančių karo žurnalistikos kryptų, jų mechanizmų veikimo prielaidų, Lietuvos interneto žiniasklaidos turinio tyrimo būtų naudingas apie užsienio naujienas, ypač – apie karinius konfliktus, įvairius kitus kritinius įvykius informuojantiems žurnalistams ir žiniasklaidos priemonių redaktoriams. Taip pat – mokslininkams ir dėstytojams, nagrinėjantiems žiniasklaidos ir karinių konfliktų sąryšius,

žurnalistikos ir politikos mokslų studentams, valstybinių institucijų, besidominčių visuomenės informavimo priemonių veikla, darbuotojams, visuomeninėms organizacijoms, atliekančioms žiniasklaidos stebėjimus.

1. ŽINIASKLAIDA IR KARINIS KONFLIKTAS

1.1. Abipusė įtaka

Siekiant išanalizuoti, kaip ir kodėl visuomenės informavimo priemonėse (VIP)⁵ vaizduojamas vienas ar kitas karinis konfliktas, svarbu suvokti šiuolaikinių karinių konfliktų mechanizmą, ir VIP veikimo šiame kontekste principus ir pasekmes. Todėl pirmojoje – teorinėje šio darbo dalyje, trumpai aptarus svarbiausias šiuolaikinių karinių konfliktų pobūdį ir rūšis, analizuojami VIP veiksmai karinių konfliktų metu, VIP daroma įtaka šių konfliktų eigai ir baigčiai, per informacinių karų prizmę nagrinėjamas ir grįžtamasis – kariaujančių pusių poveikis karinius konfliktus nušviečiančioms VIP.

Yra daug ir įvairių karų klasifikacijų. Petras Algirdas Čiočys knygoje „Tarptautinė humanitarinė teisė“ pateikia šią, paremtą tam tikrais kriterijais karų klasifikaciją:

- *pagal mastą* – pasauliniai, lokalūs ir regioniniai (atsižvelgiant į karo veiksmų užmojų ir kariaujančių valstybių sudėtį);
- *pagal trukmę* – trumpalaikiai ir ilgalaikiai
- *pagal naikinimo priemones* – karai kurių metu naudojami vien įprastiniai ginklai, ir (arba) karai, kuriuose naudojami masinio naikinimo ginklai;
- *pagal įtampą* – didelio, vidutinio ir mažo intensyvumo karo veiksmai;
- *pagal dalyvaujančių valstybių skaičių* – koaliciniai, ir dviejų valstybių tarpusavio;
- *pagal prieštaravimų tipą* – tarpvalstybiniai, pilietiniai ir valstybės vidaus;
- *pagal tikslus* – grobikiškieji, ginamieji, išsivaduojamieji, ir kt;
- *pagal pagrįstumą* – teisingi ir neteisingi;
- *pagal formalų aktą* – skelbiami ir neskelbiami.⁶

Pagal savo pobūdį, kariniai konfliktai dar skirstomi į šias 4 rūšis:

- Pasaulinis karas – plačių valstybių koalicijų, stambių sąjungų karas, į kurį tiesiogiai ar netiesiogiai įtraukiamos didžiausios pasaulio šalys, o karo lauko teatras apima visą arba didesnę

⁵ Visuomenės informavimo priemonė – knyga, laikraštis, žurnalas, biuletenis ar kitoks leidinys, televizijos, radijo programa, kino ar kita garso ir vaizdo studijos produkcija, informacijos agentūros pranešimas, elektroninėmis priemonėmis platinamas pranešimas [Pagal: Žurnalistikos enciklopedija, Vilnius, 1997. Psl. 567].

⁶ Petras Algirdas Čiočys. Tarptautinė humanitarinė teisė. 56 p. Vilspa, 2004. ISBN 9955-557-28-1

žemynų, vandenynų, jūrų akvatorijų dalį, taip pat vyksta oro ir kosminėje erdvėje, paliečia visos pasaulio bendrijos interesus.

- Lokalus karas (kartais vadinamas regioniniu) – pagal karo veiksmų politinius tikslus ir užmojus ribotas 2 ar kelių valstybių karinis konfliktas, susijęs su jų nacionaliniais, politiniais, teritoriniais, ekonominiais, etniniais, konfesiniais ar kitais klausimais.

- Pilietinis karas – tai organizuota ginkluota kova dėl valstybės valdžios arba viešpataujančios padėties visuomenėje, kurią inicijuoja politinės partijos, religinės ir nacionalistinės organizacijos, įtraukiančios į šį karą daugumą šalies gyventojų, kartais – savanorius ar samdinius iš užsienio.

- Valstybės vidaus karas – viena iš ginkluotos prievartos formų, naudojamų prieš jėgas, siekiančias šalies viduje destabilizuoti padėtį, pakeisti esamą konstitucinę santvarką.⁷

Bendrajai prasme, karas, arba ginkluotas konfliktas suvokiamas kaip „valstybės ar valstybių koalicijos, tautų, nacijų, klasių ir atskirų grupių politikos tęsimas siekiant įgyvendinti politinius, ekonominius, karinius ir kitus tikslus ginkluotos prievartos priemonėmis.“⁸ Tačiau šiuolaikinė karo samprata apima kur kas daugiau, negu sausumoje, danguje, vandenyje vykstančius tiesioginius kovos veiksmus. Naudojamos ekonominės, diplomatinės, ideologinės, informacinės ir įvairiausios kitos kovos priemonės šiuolaikinių karinių konfliktų eigai ir baigčiai kartais daro didesnę įtaką, negu tradicinių ginkluotų pajėgų veiksmi.

Kiek įmanoma efektyvesniam žmonių mobilizavimui kariaujančios šalys pačiomis įvairiausiomis priemonėmis kurią sau palankų visuomenės nusistatymą (įvairių šalių literatūroje dažnai naudojama sąvoka – mūšis už žmonių širdis ir sielas). Siekiant šio tikslo, nepaliekama vietos abejoti savosios šalies veiksmų teisumu, jų dalyviai idealizuojami, heroizuojami. Priešiška šalis vaizduojama kuo niūresnėmis spalvomis, tuo sukeliama kiek įmanoma didesnė visuomenės nepasitenkinimą priešininku. Atsiradus neigiamai, galinčiai sukelti abejonių savosios pusės neklystamumu ir teisumu informacijai, siekiama užtikrinti, kad visuomenė žinotų tiek, kiek ir kaip jai „reikia žinoti“ – tokie informacijos šaltiniai blokuojami. Dėl minėtų priežasčių šių laikų karinius konfliktus dažniausiai lydi kariaujančių šalių informacinės kampanijos. Kovos veiksmi

---

⁷ Petras Algirdas Čiočys. Tarptautinė humanitarinė teisė. 57 p. Vilspa, 2004. ISBN 9955-557-28-1

⁸ Petras Algirdas Čiočys. Tarptautinė humanitarinė teisė. 55 p. Vilspa, 2004. ISBN 9955-557-28-1

vyksta ne tik mūšių laukuose, bet ir informacinėje erdvėje. Konflikto eigą, priežastis, galimas pasekmes priešiškos šalys paprastai pateikia kuo parankiau sau. Tokios informacinės kampanijos, vykdomos visuomenės informavimo priemonių pagalba, naudojamos siekti kariniams tikslams yra šiuolaikinių *informacinių karų* dalis.

Vienas naujausių tokių pavyzdžių šių laikų kariniuose konfliktuose – Šri Lankos veiksmai viešojoje erdvėje, šalies kariuomenei puolant paskutines nedideles Tamilų „tigrų“ kontroliuojamas teritorijas Džafnos pusiasalyje. „Greta karinės operacijos, Šri Lankos vyriausybė pradėjo vykdyti plačią kampaniją, siekdama užkirsti kelią bet kokiam nepriklausomam įvykių nušvietimui. Ji neleido patekti į karinių veiksmų zoną nei žmogaus teisių gynimo organizacijų atstovų, nei nepriklausomų žurnalistų, kurie galėtų pastebėti daug tamsių dalykų. Pati plačiai demaskuodama Tamilų tigrų „nuodėmes“, Vyriausybė slepia savąsias.“⁹ Tarptautinės žmogaus teisių gynimo organizacijos „Human Rights Watch“ 2009 m. vasario 20 d. ataskaitoje taip pat konstatuojama, kad „Vyriausybės pateikiamas mažas žuvusių taikių gyventojų skaičius yra melagingas, o civiliai gyventojai, kurie galėtų papasakoti apie patirtą Vyriausybės artilerijos ugnį ir bombardavimus, laikomi izoliuoti ligoninėse ir specialiose stovyklose.“¹⁰

„Žmogus, viešai prabilęs apie slaptą jo sulaikymą ir patirtus Čėčėnijos saugumo tarnybų darbuotojų vykdytus kankinimus, buvo pagrobtas ir „dingo“ 2008 m. rugpjūčio 3 d. „Human Rights Watch“ paragino Čėčėnijos vadovus nedelsiant pradėti 42 m. Mokmadasalakho Masaevo paiešką“¹¹

Tatjana Lokšina, „Human Rights Watch“ Maskvos padalinio vadovė, neabejoja, kad M. Masajevs buvo pagrobtas būtent dėl savo drąsos papasakoti apie neteisėtus Čėčėnijos pareigūnų veiksmus: „Mes labai sunerimę dėl Masaevo pagrobimo, esame tikri, kad jo gyvybei gresia pavojus. Masaevas – vienas iš keleto žmonių, išdrįsusių viešai prabilti apie neteisėtą savo sulaikymą ir kankinimus. Gali būti, kad šiuo metu jis moka labai daug už savo drąsą.“¹²

Jeigu pirmojo Čėčėnijos konflikto metu (1994 – 1996m.) informaciją apie įvykių eigą, nors ir labai prieštaringą, buvo galima gauti iš skirtingų šaltinių, tai antrasis Čėčėnijos karas (

⁹ War on the Displaced: Sri Lankan Army and LTTE Abuses against Civilians in the Vanni. Prieiga per internetą: http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/srilanka0209web_0.pdf

¹⁰ Ibid.

¹¹ Russia: Torture Victim Abducted in Chechnya. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. sausio 15 d.] Prieiga per internetą: <http://www.hrw.org/en/news/2008/08/05/russia-torture-victim-abducted-chechnya>

¹² Russia: Torture Victim Abducted in Chechnya [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. sausio 15 d.] Prieiga per internetą: <http://www.hrw.org/en/news/2008/08/05/russia-torture-victim-abducted-chechnya>

1999 m. - ?) vyksta Kremliaus vykdomos galingos informacinės blokados sąlygomis.¹³ „Pirmiausia buvo apribota žiniasklaidos laisvė – taip TV žiūrovams buvo galima pristatyti švarų karą, o rusai išvengė per pirmąjį Čėčėnijos konfliktą patirto pralaimėjimo viešojoje erdvėje“.¹⁴ Greta antžeminių kovos veiksmų Rusijos pusė pradėjo kariauti platų informacinį karą su nepriklausomybės siekiančiais sukilėliais. Skirtingai nuo pirmojo Čėčėnijos karo, Rusijos televizijos naujienų laidose nebebuvo rodoma apie žuvusius karius ir civilius. Karininkai pasakojo apie sėkmingą, nors ir negreitą antiteroristinę operaciją. Televizijos reportažų kadrai apie žuvusius žmones dėl stiprios cenzūros išvis nebepatekdavo į eterį. Manipuliuojant „kovos su terorizmu“ ir „tribūnos teroristams suteikimo“ pretekstais, Rusijos žurnalistams buvo uždrausta imti interviu iš Čėčėnų karo vadų ir kovotojų. Niekas nedrįso laužyti šio draudimo, išskyrus radijo „Svoboda“ žurnalistą Andrejų Babickį, kuris, nepaisydamas grasinimų bei pavojaus gyvybei, ir toliau rengė reportažus iš karo liepsnose paskendusio Grozno. Tačiau 2000 metų sausio šešioliktą dieną Andrejus Babickis dingo be žinios. Nors Maskva neigė savo ryšį su A. Babickio dingimu, po dviejų savaitių paaiškėjo, kad žurnalistas buvo suimtas rusų pareigūnų ir įkalintas viename „filtracinių lagerių“. Tuomet, kad pateisinti suėmimą, jo adresų pasipylė kaltinimų srautas – bendradarbiavimas su teroristais, meno kūrinių kontrabanda. Be to, A. Babickis buvo kaltinamas Rusijos armijos šmeižimu, melo propagavimu. Norėdami įrodyti A. Babickio priklausomybę čėčėnų kovotojams (pagal Maskvos propagandą – banditams ir teroristams), rusai tvirtino, jog Babickis savo noru buvo iškeistas į čėčėnų nelaisvėje buvusius rusų kareivius, o tą turėjęs patvirtinti videofilmas buvo akivaizdžiai sufabrikuotas. Tik išaiškėjus šiems faktams, ir tik dėl tarptautinės spaudimo Andrejus Babickis buvo paleistas.

2005 m. liepos pabaigoje Amerikos „ABC“ televizija parodė A. Babickio interviu su Šamiliu Basajevu, tuo užsitraukdama didžiulę Kremliaus nemalonę. Po gausios Rusijos valdžios ir žiniasklaidos kritikos dėl „tribūnos suteikimo teroristams“ ir „pagalbos teroristams“ iš „ABC“ žurnalistų Rusijoje atimtos akreditacijos. Tai – tipiškas pavyzdys, kaip šiame propagandiniame kare viena kariaujančių šalių – Rusija blokuoja jai nepatinkančius informacijos šaltinius.

Tai – tik keletas skirtingų tipišku pavyzdžių, kaip kariaujančios šalys blokuoja joms galimai neparankius informacijos šaltinius.

---

¹³ Memorandum on Accountability for Humanitarian Law Violations in Chechnya. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio sausio 4 d.] Prieiga per internetą: <http://hrw.org/english/docs/2000/09/13/russia5787.htm>

¹⁴ Udo Ulfkotte. Taip meluoja žurnalistai. 119 p. „Mintis“, 2003. ISBN 5-417-00848-6

Kartais informaciniai karai įgauna pačias netikėčiausias formas, persikeldami į literatūros, meno, sporto erdvę. Gruzijos Muzikinę grupę „Stephane&3G” pašalinus iš „Eurovizijos“ dainų konkurso dėl „politizuotos“ dainos „We Don't Wanna Put In“, Gruzija nusprendė surengti alternatyvią Euroviziją Tbilisyje. Apžvalgininkas Viktoras Denisenko, analizuojantis karinius konfliktus ir juos lydinčius informacinius karus, taip pat informacinius karus taikos metu, pažymi, kad alternatyvios Eurovizijos rengimą galima vertinti kaip informacinio Rusijos–Gruzijos karo dalį. „Gruzija yra maža šalis, bet su giliomis ir šauniomis dainavimo tradicijomis. Be to, įtempti santykiai su Rusija, ilgametė tyli konfrontacija išmokė Tbilisį informacinio karo, kurį taip mėgsta Maskva, subtilybių.“¹⁵

Ukrainiečių mokslininkas, žymus informacinių karų ir viešųjų ryšių specialistas Georgijus Počepsovas informacinių karų atsiradimo pradžia sieja su žinių ir technologijų įsigalėjimu žmonių bendruomenėse: „Informacinio karo ištakos slypi naujose informacijos panaudojimo galimybėse šiuolaikinėje visuomenėje. Iš vienos pusės, visuomenė modernizavo save, apsipindama įvairiais informaciniais tinklais, dabar labai svarbiais bet kokiame gamybos tipe. Iš kitos, aktyvus VIP darbas formuoja viešąją nuomonę kaip svarbią karinių, politinių ir valstybinių sprendimų priėmimo dalį“¹⁶.

Martin Libicki monografijoje „Kas yra informacinis karas?“ pateikia šį informacinio karo apibrėžimą: „Informacinio karo sąvokos šaknys susijusios su nediskuotinu faktu, kad informacija ir informacinės technologijos tampa vis labiau svarbios karo specifikai ir visam šalių nacionaliniam saugumui. Pagal šią sąvoką, ateities konfliktai vis labiau pasižymės kovomis, kurios vyks per įvairiausias informacines sistemas. Visos kovų formos per informacijos kontrolę ir dominavimą iš esmės suvokiamos kaip viena kova, o informacinio karo būdai matomi kaip atskiros disciplinos aspektai“¹⁷.

Informacinius karus tiriantis amerikiečių mokslininkas profesorius George J. Steinas apibūdina juos taip: „*Informacinis karas* plačiaja prasme yra informacijos naudojimas, skirtas pasiekti savo šalies nacionaliniams interesams siekti. Kaip ir diplomatija, ekonominė konkurencija, arba karinės jėgos panaudojimas, informacija pati savaime yra esminis nacionalinio pajėgumo aspektas ir, svarbiausia, ji yra vienas svarbiausių nacionaliniu gyvybiniu resursų. Šis resursas būtinas diplomatijai, ekonominei konkurencijai ir efektyviam karinės jėgos

¹⁵ V. Denisenko. Alternatyvi „Eurovizija“ Gruzijoje: muzika ir politika [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 02 d.] Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/article.php?id=21873369>

¹⁶ Почепцов, Г.Г. Информационные войны, Москва, 2001. psl. 371.

¹⁷ Libicki, Martin. What is information warfare? Prieiga per internetą: http://www.totse.com/en/bad_ideas/guns_and_weapons/iwarpref.html [žiūrėta 2008 12 06]

panaudojimui”¹⁸. Steinas taip pat pažymi, kad „informacija, šis gyvybiškai svarbus nacionalinis resursas, leidžia valstybei sėkmingai egzistuoti šiuolaikiniame pasaulyje.“¹⁹

Iš pateikiamų informacinių karų apibūdinimų darytina išvada, kad žiniasklaidos vaidmuo šiuolaikiniuose kariniuose konfliktuose tik viena iš daugelio, gyvybiškai svarbi informacinių karų, ir pačių šiuolaikinių karinių konfliktų komponentė.

Pagal daugelyje demokratinių šalių dominuojančias F. Silberto laisvosios spaudos, ar socialinės atsakomybės teoriją, žiniasklaida turi būti nepriklausoma nuo vyriausybės kontrolės. Tokios žiniasklaidos tikslas – atskleisti tiesą, nepaisant nieko. Kadangi laisvosios rinkos sąlygomis žiniasklaida nesilaiko šio tikslo, sukurti jos vidiniai savireguliacijos mechanizmai, kurių pagalba siekiama užtikrinti šiuos principus:

- Tų pačių savireguliacijos mechanizmų egzistavimas bei efektyvus veikimas;
- Informacijos balansas, tiesa, objektyvumas;
- Pliuralizmas;
- Žiniasklaidos nuosavybė turi būti vieša;
- Išankstinė cenzūra draudžiama.

Nušviesdami šiuolaikinius karinius konfliktus, kaip ir bet kokius kitus pasaulyje vykstančius procesus, žurnalistai ir VIP redaktoriai turėtų remtis būtent šiomis nuostatomis, o kariaujančios šalys – netrukdyti žiniasklaidai vykdyti savo funkcijų. Deja, karinių konfliktų realybė kitokia – žiniasklaida tampa įrankiu, kuriuo įvairių šalių politikai bei karinės vadovybės manipuliuoja visuomenės nuomone.

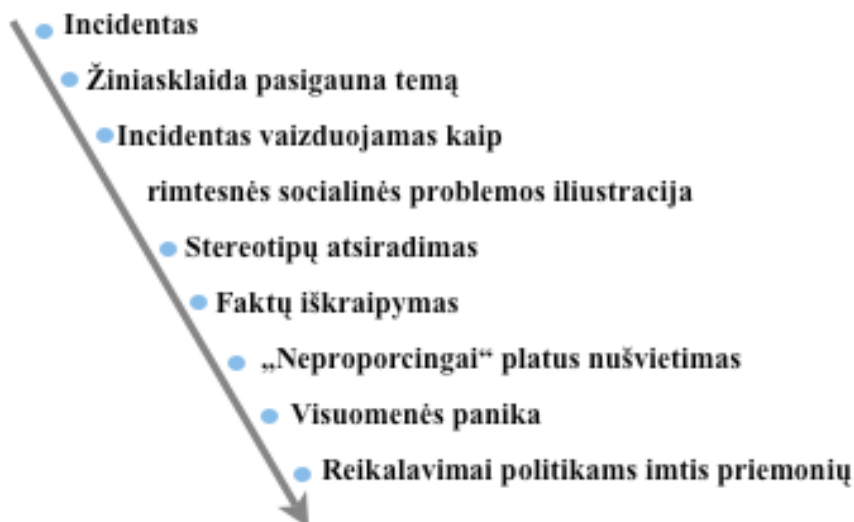
Žiniasklaida savo rankose turi galingas informacijos gavimo bei pateikimo priemones, kurių pagalba tas priemones kontroliuojantys žmonės beveik bet kokią įvykį gali padaryti aktuali visuomenei arba „nuaktualinti“ jį. Neretai, siekdama didesnio efekto, žiniasklaida iškreipia faktus, sukurdamą stereotipines grėsmes. Šis procesai struktūriškai pavaizduoti pirmoje shemoje:²⁰

¹⁸ Stein, George J. Information warfare. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. sausio 15 d.] Prieiga per internetą: <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/airchronicles/stein.htm>

¹⁹ Stein, George J. Information warfare. Prieiga per internetą: <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/airchronicles/stein.htm> [žiūrėta 2008 12 06]

²⁰ Parsons, Wayne. Viešojo politika. 46 p. Eugrimas, 2001. ISBN 9986-752-89-2.

1. schema. Žiniasklaida ir visuomenės panika.²¹

Dar 1972 m. Malkolmas McCombsas ir Donaldas Shavas iškėlė hipotezę, jog žiniasklaida turi didžiulę įtaką žmonių nuostatoms, pažiūroms bei pasaulėžiūrai. Žiniasklaida nustato kiekvienos politinės kampanijos dienotvarkę ir visuomenės dėmesio centrą iškeldama tai dienotvarkei reikiamas žinias ir naujienas. Kitaip tariant, būtent žiniasklaida priverčia visuomenę tikėti tam tikrų temų aktualumu. Žiniasklaida savo rankose turi būtinas priemones, kurios nepastebimai priverčia visuomenę jai primetamą nuomonę priimti kaip savo, ir „kuo daugiau dėmesio ji skiria tam tikram klausimui, tuo aktualesniu tą klausimą laiko visuomenė“²². Nors Malcolmas ir McCombsas šiuos teiginius formulavo pirmiausia socialiniams, ekonominiams ir politiniams procesams, vykstantiems valstybių viduje, ir specialiai kariniams konfliktams to netaikė, ši schema puikiai atspindi žiniasklaidos įtakos mechanizmą kariaujančių, ir kare tiesiogiai nedalyvaujančių šalių visuomenėms.

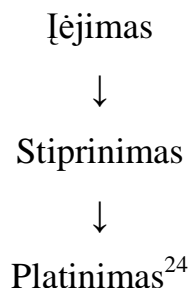
Kad kariaujančios pusės masinės komunikacijos priemonėmis kryptingai manipuliuoja visuomenės nuomone, nebejoja ir G. Počepsovas. „Amerikiečiai teigia, kad geriau padaryti poveikį vienam žurnalistui, nei dešimčiai namų šeimininkų ar penkiems gydytojams. Žmogus kur kas vertingesnis, jei jis yra ne galutinis adresatas, o informacijos kanalas“²³. G. Počepsovo teigimu, teigimu, toks komunikatyvinio poveikio modelis yra efektyvus, ir tapęs kasdienybe šių laikų informaciniuose karuose.

²¹ Ten pat.

²² Parsons, Wayne. Viešoji politika. 46 p. Eugrimas, 2001. ISBN 9986-752-89-2.

²³ Почепцов, Г.Г. Информационные войны, Москва, 2001. psl. 140.

Analizuodamas informacinio karo taktiką, Počepcovas pateikia šią paprastą informacijos pateikimo visuomenei schemą:

Šiame modelyje žurnalistas kartu su savo laikraščiu, interneto svetaine ar televizija ar naujienų agentūra ir yra reikiamai paruoštos („užsakovui“, arba suinteresuotai šaliai tinkamos) informacijos gamintojas ir kanalas.

„Įėjimo – stiprinimo – platinimo“ modelį jis aiškina paprastai: „Įėjimas atitinka pažeidžiamiausius, t.y. tuos, kuriems lengviausia padaryti reikiamą poveikį, taškus. Stiprinimas atitinka poveikio efektyvumo sustiprinimą: pavyzdžiui, stiprinant pasitikėjimą šaltiniu, galima sustiprinti pranešimo poveikį. Platinimas vyksta rezonanso principu“²⁵.

Nagrinėjant VIP veikimą šiomis sąlygomis, galima pateikti tokį paprastą pavyzdį: įėjimo taškas – pažeidžiamas žurnalistas, redaktorius, VIP savininkas. Stiprinimo funkciją atlieka pati VIP (dažnas požiūris – jei viena ar kita žinia išspausdinta laikraštyje, ar pranešta per televiziją – reiškia, tokia yra tiesa).

Paskutinis elementas – platinimas: pranešimas pasklinda VIP turimoje auditorijoje, kitose VIP priemonėse, ir jų auditorijose. Bet G. Počepcovas nagrinėja pranešimo rezonansą, kurį jis suvokia kitaip, negu paprastą pranešimo paplitimą, kai jį, paskelbtą pirmosios VIP, kartoja kitos VIP. G. Počepsovas teigia, kad „rezonanso technologija savo ypatinga jėga pasižymi ne įvedamo pranešimo naujume, bet jo atitikime jau esantiems masinėje sąmonėje įsivaizdavimams“²⁶.

Iš šiame skyriuje pateiktų pavyzdžių akivaizdu, kad VIP, nušviečiančios šiuolaikinius karinius konfliktus, daro įtaką jų eigai ir baigčiai. Todėl jos yra geidžiamas kariaujančių šalių, taip pat įvairiausių kitų, tiesiogiai ar netiesiogiai su konfliktu susijusių grupių, pačiais įvairiausiais būdais mėginančių paveikti VIP turinį, „reguliuojamo objektas“. Apibendrinant, lieka

²⁴ Ibid, psl. 86.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid, psl. 131.

tik konstatuoti, kad šis ryšys – abipusis. Kariaujančios šalys ir kitos suinteresuotos grupės įvairiausiomis priemonėmis mėgina paveikti VIP darbą, o pastarosios dėl savo ypatumų daro įtaką karinių konfliktų eigai, ar net jų baigčiai. Žinant šį faktą, kitose šio darbo dalyse bus analizuojama, kokie yra tipiški VIP karinių konfliktų vaizdavimo modeliai, kaip VIP „priima“ arba „atmeta“ įvairių suinteresuotų grupių įtaką.

1.2. Į taiką arba karą orientuota žurnalistika

Ankstesniame skyriuje pateikta medžiaga parodė, kad VIP ir karinių konfliktų šalis–dalyves, kitas jame tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvaujančias grupes²⁷ sieja stiprus dviejų krypčių ryšys: karinių konfliktų grupės–dalyvės stengiasi padaryti joms reikiamą įtaką VIP turiniui, o VIP daro įtaką karinių konfliktų eigai ir baigčiai. Šiame poskyryje analizuojama, į kokius procesus gali būti orientuota karo žurnalistika, apžvelgiama, kokie modeliai vyrauja pasaulio žiniasklaidoje, nušviečiant šiuolaikinius karinius konfliktus. Pateikiama medžiaga bus svarbi, antroje darbo dalyje nagrinėjant, kaip kariniai konfliktai nagrinėjami Lietuvos interneto žiniasklaidoje.

Iš ankstesniame skyriuje aprašytos medžiagos aišku, kad žiniasklaida daro didžiulę įtaką karinių konfliktų eigai ir baigčiai. Šių dienų žiniasklaidos ir karinių konfliktų tyrėjai Johan Galtung, Annabel McGoldrick, ir kiti eina dar toliau: jeigu aišku, kad žiniasklaida daro didelę įtaką karinių konfliktų eigai ir baigčiai, kodėl gi jos nepanaudoti siekiant taikių karinių konfliktų sprendimų?

Karinių konfliktų ir medijų vaidmens juose tyrėja Annabel McGoldrick teigia, kad karo žurnalistiką galima skirstyti į dvi dideles priešingas sroves: *į karą orientuota žurnalistika*, ir *į taiką orientuota žurnalistika*.

Pirmajai kategorijai priklausanti žurnalistika, mažų mažiausiai, neskatina taikos proceso, o dažnai ir palaiko konflikto veiksmus, ar skatina naujus. Į taiką orientuota žurnalistika taip pat daro įtaką kariaujančioms šalims ir kitoms konflikte dalyvaujančioms grupėms taikaus sprendimo linkme.

---

²⁷ Bet kokiame kariniame konflikte, apart kariaujančių šalių, yra daugiau tiesiogiai ar netiesiogiai jame veikiančių ir darančių įtaką dalyvių: tai gali būti religiniais, ar įvairiausiais kitais pagrindais vienijamos žmonių grupės, žmogaus teisių gynimo organizacijos, interesų turinčios įmonės ar korporacijos, kitų šalių vyriausybės, žiniasklaidos priemonės, ir kt. (Aut. Past.)

Vokietijoje leidžiamame žurnale „Conflict&Communication online“, straipsnyje „Karo žurnalistika ir objektyvumas“ A. McGoldrick įvardina 4 tokios į karą orientuotos žurnalistikos rūšys:

- Orientuota į neramumus;
- Orientuota į propagandą²⁸
- Orientuota į elitą;
- Orientuota į pergalę.²⁹

A. McGodrick taip pat teigia, kad šiais trimis būdais pateikiami pranešimai yra savotiškas „katalizatorius“ tolimesniam konfliktui:

- Šališka žinia, pateikiama taip, kaip to siekia „oficialūs šaltiniai“;
- Šališka žinia – orientuota tik į procesą, bet ne į visapusišką nušvietimą (galimas priežastis, pasekmės ir kt.)
- Šališka žinia, orientuota atspindėti abi konflikto puses.

Savo ruožtu, profesorius Johann Galtung įvardina 11 į karą orientuotai žurnalistikai būdingiausių klaidinančio karinių konfliktų vaizdavimo priemonių:³⁰

1. **Pagrindinio turinio „nuaktualinimas“:** kai pasekmės akcentuojamos be gilinimosi į priežastis konfliktui spręsti.
2. **Dualizmas:** sumažinant dalyvaujančių konflikte šalių skaičių iki dviejų, nors jų yra daugiau. Pranešimas išskirtinai koncentruojamas į vidinę konflikto eigą, ignoruojant išorines jėgas, pavyzdžiui kitų šalių vyriausybes, bet kokias suinteresuotas grupes ir kt.
3. **Pabrėžtinumas,** kad viena pusė labai gera, o kita labai bloga.
4. **Armagedonas:** parodant galią, kaip praleistą būtiną alternatyvą.

²⁸ Propaganda – pažiūrų, idėjų, teorijų, šūkių, programų skelbimas, siekiant jomis veikti žmonių pažiūras, skatinti tam tikrus veiksmus [Pagal: Žurnalistikos enciklopedija, Vilnius, 1997. psl. 403].; (“Pagal amerikiečių įstatinius aktus auditorija, kurios atžvilgiu vykdomi psichologinės (informacinės) operacijos, visada svetima, propaganda gi, pagrinde, vykdoma savos auditorijos atžvilgiu” [Почепцов, Г.Г. Информационные войны, Москва, 2001. psl. 388].)

²⁹ Annabel McGoldrick. War Journalism and „Objectivity“. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 02 d.] Prieiga per internetą: http://www.cco.regener-online.de/2006_2/pdf/mcgoldrick.pdf

³⁰ How Should Media Handle Conflict [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 02 d.] Prieiga per internetą: <http://www.mediachannel.org/views/dissector/coveringviolence.shtml>

5. **Koncentracija** į individų prievartos pavyzdžiais, vengiant kalbėti apie kitus svarbius dalykus – konflikto priežastis, pasekmes, galimus sprendimo būdus.
6. **Painiava:** fokusuojantis tik į konflikto areną, neparodant veiksmų, kurie tą konfliktą sukėlė, ir daro didžiausią įtaką.
7. **Netekčių nuslėpimas.**
8. **Žiniasklaidos vaidmens,** ir įtakos konflikto eigai nuslėpimas.
9. **Didelių išorinių jėgų,** darančių įtaką konflikto eigai, vaidmens nuslėpimas.
10. **Taikos pasiūlymų** ir kitų taikių iniciatyvų nuslėpimas
11. **Susitaikymo** praleidimas.³¹

Daugelis Profesorius Johann Galtung įvardintų klaidinačio karinių konfliktų vaizdavimo priemonių, ypatingai – „pabrėžtinumas, kai viena pusė labai gera, o kita labai bloga“³², yra tipiška, pavyzdžiui, Rusijos žiniasklaidai, informuojančiai apie Šiaurės Kaukazo karinius konfliktus. Vienoje pusėje – federalinių pajėgų atstovai, kurie vaizduojami kaip „herojai“, kovojantys už konstitucinės tvarkos palaikymą ir taiką, kitoje – „banditai“, „teroristai“ ir smogikai.

1999 m. gruodžio mėn. 2 d. tinkalapyje www.lenta.ru straipsnyje „Federalinė kariuomenė, netekusi 50 kareivių, užėmė Argūną“ rašoma: „Federalinės pajėgos susidūrė su itin stipriu smogikų pasipriešinimu. Banditai iš anksto paruoštose pozicijose kareivius pasitiko intensyvia automatų, granatsvaizdžių ir minosvaizdžių ugnimi“.³³ Tačiau žmogaus teisių gynimo organizacijų, tokių kaip „Amnesty International“ ataskaitose pateikiami faktai apie taikių gyventojų žudymą, žmonių grobimą tiek iš sukilėlių, tiek iš federalinės kariuomenės pusės, beje, pastarosios įvykdytų nusikaltimų mastas didesnis.³⁴

„Kariai, nesitraukdami nė žingsnio, heroiskai kovėsi iki paskutinio šovinio. Visi žuvę kariai nusipelnė pačių dižiausių apdovanojimų“, - rašoma www.gazeta.ru 2004 m. rugpjūčio mėn 19 d. publikacijoje „Smogikai užpuolė Kabardino – Balkariją“.³⁵

³¹ How Should Media Handle Conflict [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 2 d.] Prieiga per internetą: <http://www.mediachannel.org/views/dissector/coveringviolence.shtml>

³² How Should Media Handle Conflict [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 2 d.] Prieiga per internetą: <http://www.mediachannel.org/views/dissector/coveringviolence.shtml>

³³ Федеральные войска вошли в Аргун, потеряв 50 человек убитыми и 100 ранеными. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 2 d.] Prieiga per internetą: <http://www.lenta.ru/vojna/1999/12/02/argun/>

³⁴ „Disappearances“ and abductions in the Chechen Republic: [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 02 d.] Prieiga per internetą: <http://web.amnesty.org/library/Index/ENGEUR460502005>

³⁵ На Кабардино-Балкарию напали боевики. . [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 2 d.] Prieiga per internetą: http://www.gazeta.ru/2004/08/19/oa_130568.shtml

Prorusiško naujienų tinklalapio www.chechnia.ru straipsnyje „Mūšio prie Ulus – Kerto kronika“ Rusijos kariai vaizduojami kaip nemirtingi didvyriai, o čėčėnų kovotojai – banditai: „2000 m. gegužės mėn. 29 dieną prasidėjo mūšis tarp Pskovo desantininkų iš 76-sios divizijos ir juos apsupusių banditų. Tą dieną 29 kariai įžengė į amžinybę, pradėję nelygią kovą su dvidešimt kartų juos skaičiumi pranokstančiomis priešo pajėgomis. Kaip įprasta Rusijoje, visi jie žuvo, tačiau nė per žingsnį nepasitraukė nuo ginamų pozicijų. Pskovo karių vardai visiems laikams įamžinti greta didžiausių visų laikų rusijos herojų.“³⁶

Kitas terminas, dažnai naudojamas Rusijos internetiniuose tinklalapiuose apibūdinant čėčėnų kovotojus ir jų pusėje kariaujančius bendraminčius iš užsienio valstybių – „samdiniai“. 2005 m. spalio mėn. 16 d. www.lenta.ru publikuojamame straipsnyje „Ivanovas papasakojo apie tarptautinį terorizmą ir Čėčėniją“ rašoma: „Per pastaruosius keletą metų Čėčėnijos respublikos teritorijoje sunaikinti samdiniai, atvykę iš penkiasdešimties skirtingų valstybių“.³⁷ „Į nelegalių ginkluotų grupuočių sudėtį įeina visų Šiaurės Kaukazo tautų atstovai, taip pat slavų tautų atstovai ir arabų samdiniai“³⁸, - rašoma kitame to paties tinklalapio straipsnyje „Alu Alchanovas pasiūlė sumažinti karinę grupuotę Čėčėnijoje“

Tačiau realybėje „sėkmės kareiviai“, arba samdiniai niekada nedalyvautų tokiaame konflikte separatistų pusėje dėl keleto priežasčių: samdiniai linkę kovoti stipresniojoje pusėje, kadangi mažesnė rizika žūti ar būti sužeistam ir didesnė galimybė praturtėti. Samdiniai dažniausiai kovoja trečiojo pasaulio šalių pusėse, taip vadinamuose „lėtos eigos“ konfliktuose, kur žuvusiųjų skaičius nebūna toks didelis. Tuo tarpu prieš tokios šalies kaip Rusija karines pajėgas tikrieji samdiniai paprastai nesutinka kovoti dėl per daug didelio, realaus pavojaus gyvynei. Kariaujantys čėčėnų sukilėlių pusėje žmonės tai daro ne dėl piniginio atlyginimo – per didelę riziką žūti. Vieni kovoja dėl nepriklausomybės, kiti vedami radikalių religinių įsitikinimų, o tretieji tiesiog keršija. Tačiau nei „bandito“, nei „samdinio“ etiketė šiems žmonėms netinka.

Čėčėnijos konflikto vaizdavimas Rusijos interneto žiniasklaidoje – tipiškas itin stipriai į karą orientuotos žurnalistikos pavyzdys.

Visiškai kitokia yra į taiką orientuota žurnalistika. J. Lynch. Ir A. McGoldrick pateikia štai tokį į taiką orientuotos žurnalistikos apibrėžimą: „Taikos žurnalistika – tai tokia žurnalistika, kur naujienų redaktoriai ir reporteriai patys renkasi, kurie įvykiai ir pasakojimai turėtų būti jų

³⁶ Хроника боя под Улус-Кертом 29 февраля 2000 года. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 2 d.] Prieiga per internetą: http://www.chechnya.ru/view_all.php?part=hist&offset=12

³⁷ Иванов рассказал о международном терроризме на примере Чечни. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 2 d.] Prieiga per internetą: <http://www.lenta.ru/news/2005/10/16/ivanov1/>

³⁸ Алу Алханов предложил сократить военную группировку в Чечне. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 3 d.] Prieiga per internetą: <http://www.lenta.ru/news/2005/12/19/chechnya/>

žiniasklaidos priemonės, ir labai kruopščiai pasirenka būdus, kaip vienas ar kitas įvykis turėtų būti vaizduojamas. Šių priemonių tikslas – sukurti ir propaguoti ne jėga, tačiau taikių konflikto sprendimo būdais, naujų nekarinių sprendimų paieškomis pagrįstą atsaką konfliktą.³⁹

Apibendrinant, galima teigti, kad pastaraisiais metais pasaulyje vyrauja dvi karo žurnalistikos srovės. Viena jų – pasiduodanti kariaujančių šalių ar kitų suinteresuotų grupių įtakoms, neskatinanti taikaus karinių konfliktų sprendimų, o dažnai, dėl savo ypatumų, palaikanti kariniais veiksmais pagrįstus konfliktų sprendimus ir tolesnę karo eigą. Kita – į taiką orientuota žurnalistika – ieško neginkluotų karinių konfliktų sprendimo būdų. Tai – kūrybiška ir tvari žurnalistika, propaguojanti taikius konfliktų sprendimo būdus, nepasiduodanti vienaip ar kitaip konflikte dalyvaujančių šalių įtakai.

Empirinėje darbo dalyje šiame skyriuje J. Galtung įvardintos klaidinančio vaizdavimo priemonės ir A. McGodrick aprašyti pranešimo pateikimo būdai, taip pat pateikiama į taiką orientuotos žurnalistikos samprata bus naudojami kaip kriterijai, vertinant tiriamų informacinių pranešimų ir analitinių straipsnių medžiagą.

1.3 Interneto žiniasklaidos ypatumai

Siekiant pagrindinio darbo tikslo – išanalizuoti, ir įvertinti, kaip pagal ankstesnėse dalyse aprašytus kriterijus yra vaizduojami kariniai konfliktai Lietuvos interneto žiniasklaidoje, svarbu išsiaiškinti svarbiausius šios medijos ypatumus, taip pat bruožus, išskiriančius ją iš kitų VIP.

Istoriškai vykę žiniasklaidos pokyčiai buvo gana reikšmingi. Ilgą laiką viešojoje informacijos erdvėje dominavo išskirtinai spausdintinės visuomenės informavimo priemonės. Gebėjimas skaityti buvo kartu galimybe greičiau ir operatyviau prieiti prie informacijos. Situacija pradėjo kardinaliai keistis, atsiradus radijui, o vėliau – televizijai. Pastaroji operatyvumo kartelę pakėlė į anksčiau neregėtas aukštumas, o tiesioginės transliacijos iš įvykio vietos, informaciją pateikiant vyksmo metu, sukėlė revoliucinius žiniasklaidos pokyčius, nulėmusius tolesnę jos istorijos raidą. Interneto atsiradimas tapo dar vienu informacinės revoliucijos etapu, kurio metu išryškėjo naujųjų laikų žiniasklaidos siekis tapti universalių skirtingų žiniasklaidos priemonių hibridu. Anot Viktoro Denisenkos, patį internetą „galima suvokti kaip tam tikrą „tradicinių“ žiniasklaidos priemonių hibridą“⁴⁰. Savo darbe „Pokyčių kultūra nacionaliniuose šalies

³⁹ Annabel McGoldrick. War Journalism and „Objectivity“. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 05 d.] Prieiga per internetą: http://www.cco.regener-online.de/2006_2/pdf/mcgoldrick.pdf

⁴⁰ Denisenko, V. Pokyčių kultūra nacionaliniuose šalies dienraščiuose

dienraščiuose“, apibūdindamas interneto dienraščių ypatumus, jis nurodo, jog internetinėje terpėje sujungiami įvairių, taip vadinamųjų „tradicinių“, žiniasklaidos priemonių bruožai – televizijai būdingas operatyvumas ir informacijos atnaujinimo realaus laiko sąlygomis principas, tekstas kaip spausdintinės žiniasklaidos palikimas, ir pan. Stebimą procesą galima apibūdinti kaip konvergenciją, arba kaip „technologinių barjerų tarp atskirų sistemų eliminavimą, šių sistemų suderinamumą, kitaip – supanašėjimą, susijungimą, suėjimą į vieną tašką“⁴¹. Interneto žiniasklaidoje išnyksta barjerai tarp skirtingų žiniasklaidos technologijų.

Darytina išvada, kad kartu su žiniasklaidos pokyčiais, kuriuos atnešė internetas, turėjo įvykti ir žmonių „turimų“ skaitymo įgūdžių pokyčiai. Tai leidžia padaryti prielaidą, kad jeigu egzistuoja „Internetinė žiniasklaida“, tai egzistuoja ir kažkokie „Internetinės žiniasklaidos vartotojo / skaitytojo“ bruožai. Taigi, žiniasklaidos priemonės ypatumai ir skaitytojo „ypatumai“ – tarpusavyje susiję dalykai.

Atsižvelgiant į visus aukščiau įvardintus niuansus, galima bandyti išskirti Interneto žiniasklaidos ypatumus, aptariant jos specifiką ir skirtumą lyginant su taip vadinamąja „tradicine žiniasklaida“.

Vienas pagrindinių žiniasklaidos ypatumų yra **greitis (operatyvumas)**. Šio ypatumo atsiradimo ir funkcionavimo principas – galimybė pateikti informaciją skaitytojui beveik tą pačią akimirka, kada informacija yra gauta. Taip pat – galimybė bet kuriuo metu atnaujinti, patikslinti, pakeisti informaciją. Šiuo aspektu, interneto žiniasklaidą galima tapatinti su televizija, kuriai taip pat būdingas naujienų pateikimas, įvykiams „dar tik vykstant“. Su šiuo – įvykių pateikimo jų vyksmo metu – glaudžiai susijęs **informacijos tęstinumo** ypatumas. Galima tik labai sąlyginai kalbėti apie „teksto užbaigtumą“. Tai – naujas bruožas, kurio nebuvo įmanoma realizuoti tradicinėje spausdintinėje žiniasklaidoje⁴².

Ypatingai reikėtų atsižvelgti į paskelbtų tekstų **komentavimo galimybes** (dauguma informacinių portalų suteikia tokią galimybę savo skaitytojams). Tai irgi verčia susimąstyti apie „teksto ribos“ problemą, o kartu – galimybę interneto žiniasklaidoje. Nors komentaras vizualiai ir nėra teksto dalis, be to, teksto autorius ir komentaro autorius turi skirtingą statusą⁴³, komentarą galima vertinti kaip tekstą, tiesiogiai susijusi su „pagrindiniu“ tekstu, t.y. kaip tekstų visumos dalį.

⁴¹ Vadinkite mane Konvergencija. Iš *Žurnalistų žinios*, 2006, nr. 11, p. 7.

⁴² Spausdintinėje žiniasklaidoje panašų principą buvo bandoma realizuoti per straipsnių su pratėmis spausdinimą ar tos pačios temos nagrinėjimą straipsnių cikle, tačiau šiuo atveju vis gi reikėtų kalbėti apie atskirų tekstų visumą tuomet, kai interneto erdvėje pildomas ir modifikuojamas vienas ir tas pats tekstas (vienas straipsnis).

⁴³ Vienodas autoriaus ir komentatoriaus statusas gali būti tinklaraštyje, tačiau net atsižvelgiant į tam tikrus precedentes, tinklaraštį vargu ar galima pavadinti visuomenės informavimo priemone. Jeigu tinklaraštį vertinti kaip žiniasklaidą, tai tik kaip labai specifinę jos atmainą.

Labai svarbi interneto žiniasklaidos erdvės ypatybė yra beveik **beribė galimybė talpinti informaciją**, nekreipiant dėmesio į tradicinėje žiniasklaidoje egzistuojančius techninius apribojimus (televizijos laidos laiko limitas, ribotas spaudos ženklų skaičius viename laikraščio ar žurnalo puslapyje, ir pan.). Tai leidžia, esant poreikiui, (dažniausiai – specializuotuose tinklalapiuose), suteikti išsamesnę informaciją – pateikti ne tik patį įvykį, bet ir jo priešistoriją, ir galimą tolimesnių įvykių eigos prognozę, gausiai iliustruoti medžiagą vaizdo informacija.

Apžvelgiant interneto žiniasklaidos ypatumus, būtina apžvelgti ir **internetu žiniasklaidos turinio** ypatumus. Greičio principas pirmiausia paveikė tekstų, skelbiamų internetinėse žiniasklaidos priemonėse sudarymo principus. Galima pastebėti, jog tipiškas interneto žiniasklaidos tekstas paprastai būna trumpas (lakoniškas), bet kartu ir informatyvus. Ši tendencija yra susijusi su tuo, jog interneto žiniasklaida, „užkariaudama“ skaitytojų auditoriją, diktuoja savo sąlygas net tradiciniai žiniasklaidai. „Straipsniai darosi trumpesni, su aiškesne idėja ir mažiau faktų analizės“⁴⁴, - pažymi T.H. Eriksenas. Jis pastebi įdomią tendenciją, jog spauda pradeda mėgdžioti greičiausias spausdintinė žiniasklaidos priemones⁴⁵. Tačiau šio reiškinio, ko gero, negalima vertinti kaip galutinės ir neginčijamos tiesos. **Internetu erdvė yra universali**. Galima aptikti nemažai interneto tinklalapių, kurių koncepcija prieštarauja aukščiau įvardintai tendencijai. Pavyzdžiui, portalas Geopolitika.lt, vienas iš šio darbo tyrimo objektų, orientuojasi į kokybiškos žiniasklaidos principus, skelbdamas analitinius straipsnius, kuriuose bandoma atlikti išsamesnę tam tikrų įvykių ir reiškinų analizę. Todėl korektiška būtų teigti, kad, nepaisant svarbiausių vyraujančių tendencijų, internetas (kaip ir interneto žiniasklaida) yra universali ir įvairialypė terpė.

Tačiau, **informacijos gausos** internete aspektą galima vertinti ne tik kaip pranašumą, bet, ambivalentiškai, ir kaip tam tikrą trukumą ar net grėsmę. Informacijos pertekliaus nepatogumus T.H. Eriksenas aprašo taip: „Informacija suskaldoma į mažus gabalėlius, išnyksta sąsajos, ji išsispaudžia į vis siauresnius tarpus ir prasiskina kelią į paskutinį laisvą skaitytojo smegenų kubinį centimetrą“⁴⁶. Žinoma, informacijos pertekliaus tendencija būdinga ne tik interneto žiniasklaidai (ir plačiau – Internetu erdvei), tačiau būtent internete ši tendencija yra lengviausiai pastebima. Greitai atnaujinama informacija, masiškai talpinamų naujienų gausa apsunkena galimybę aprėpti visą informaciją, o kitaip tariant – internetinį informacinį tinklalapį neįmanoma perskaityti kaip, pavyzdžiui, spausdintinį laikraštį „nuo pradžios iki galo“. Internetu tinklalapis neturi išbaigtos

---

⁴⁴ Eriksen, p. 86.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid, p. 120.

formas – talpinama naujausia informacija, išstumiant senesnę informaciją žemiau arba į tinklalapio archyvą, keičiami (papildomi, koreguojami) straipsniai.

Reziumuojant, verta dar kartą trumpai išskirti svarbiausius šiame skyriuje išvardintus Interneto žiniasklaidos ypatumus, kurie turi lemiamą reikšmę naujos informacinės erdvės formavimuisi ir Interneto žiniasklaidos skaitytojo percepcijai:

- Greitis (operatyvumas)
- Informacijos gausa
- „Beribė“ galimybė talpinti informaciją
- Informacijos tęstinumo (informacijos papildymo „*on-line*“) galimybė
- Komentavimo (papildomo turinio kūrimo) galimybės

2. KARINIAI ŠIAURĖS KAUKAZO KONFLIKTAI

Šiame skyriuje aptariami pagrindiniai Šiaurės Kaukazo kariniai konfliktai. Daugiausia dėmesio skiriama pačiam intensyviausiam, ir daugiausia aukų nusinešusiam Čečėnijos karui.

Šiaurės Kaukazo regionas – maždaug 75 tūkst. kvadratinų kilometrų ploto šiaurinė Kaukazo dalis tarp Juodosios ir Kaspijos jūrų. Politškai, Šiaurės Kaukazo regioną sudaro Rusijos respublikos – Karatajų-Čerkesija, Kabardino-Balkarija, Šiaurės Osetija, Ingušija, Čečėnija ir Dagestanas, taip pat keletas Gruzijos ir Azerbaidžano rajonų, nepriklausomomis pasiskelbusios respublikos, tačiau tarptautinės bendruomenės pripažįstamos kaip Gruzijos dalys Abchazija ir Pietų Osetija. Galima išskirti 4 nagrinėjamu laikotarpiu vykusius svarbiausius konfliktus Šiaurės Kaukaze: Rusijos – Čečėnijos 1-sis ir 2-sis karai, Gruzijos – Rusijos 5 dienų karas, Gruzijos – Pietų Osetijos – Abchazijos, ingušų–osetinų konfliktai. Visi šie konfliktai tarpusavyje susiję. Štai, Rusijos – Gruzijos kare dalyvavo Sulimo Jamadajevio vadovaujamas, iš Rusijai lojalių čėčėnų sudarytas batalionas „Vostok“. Šamilis Basajavas su čėčėnų kovotojų būriu parėmė Abchaziją pastarosios atsiskyrimo kare su Gruzija 1992 m., o pirmojo Čečėnijos karo metu 1994 m. abchazų kovotojų junginiai kovėsi Čečėnijos pusėje.⁴⁷ Antrojo Čečėnijos karo metu 2000-aisiais, Rusijai užėmus didesniąją Čečėnijos teritorijos dalį, partizaniniai karo veiksmai išplito kitose Rusijai priklausančiose Šiaurės Kaukazo respublikose – Dagestane, Kabardino–Balkarijoje, Ingušijoje.

Čečėnijos karas – pats intensyviausias ir daugiausia aukų pareikalavęs Šiaurės Kaukazo regiono karinis konfliktas. Po Sovietų Sąjungos žlugimo, 1991 m. rugsėjo mėn. 1 d., „Nacionalinis Čečėnijos Žmonių Kongresas“ paskelbė Čečėnijos Respublikos Nepriklausomybę. Šio kongreso nutarimu, valdžia atiteko vykdomajam komitetui, kurio pirmininku tapo Džocharas Dudajevas. Vis dar veikianti buvusios Čečėnijos–Ingušijos autonominės respublikos „Aukščiausioji Taryba“⁴⁸ nepripažino šio komiteto legitimumo.⁴⁹ Tačiau 1991 m. rugsėjo mėn. 6 d. „Aukščiausiosios Tarybos“ pastatą užėmė Džocharo Dudajevio komitetui pavaldūs ginkluoti žmonės. Tų pačių metų rugsėjo mėn. 15 d. „Aukščiausiosios Tarybos“ veikla buvo sustabdyta. Per 1991 m. spalio 27 d. vykusius, tačiau pasaulio valstybių nepripažintus teisėtus ir laisvus rinkimus, Džocharas Dudajevas buvo išrinktas Čečėnijos Respublikos prezidentu. Tačiau Rusija

⁴⁷ North Caucasus: At a glance. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 06 d.] Prieiga per internetą: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3632274.stm>

⁴⁸ Žodžiai „Aukščiausioji Taryba“ tekste išskirti kabutėmis, kadangi autorius nelaiko šios institucijos, kaip ir visų kitų buvusios Sovietų Sąjungos valdžios vienetų, legitimia.

⁴⁹ Правовая оценка военного конфликта в Чечне. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. balandžio 17 d.] Prieiga per internetą: <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/chechen/aspekty1/Index.htm>

atsisakė pripažinti Čėčėnijos nepriklausomybę bei visokeriopa rėmė D. Dudajevui priešiską opoziciją. Prasidėjo pilietinis karas, kuriame nugalėjo D. Dudajevo šalininkai. Opozicijos pusėje kovojo iš reguliarios Rusijos kariuomenės kareivių suformuoti koviniai daliniai. Po keleto nesėkmingų Rusijos remiamos opozicijos bandymų nuversti Džocharo Dudajevo šalininkų valdžią, 1994 m. lapkričio mėn. į nepripažintos Čėčėnijos respublikos teritoriją buvo įvesta Rusijos kariuomenė.⁵⁰

Po dvejus metus trukusių kruvinių kovų (vien Grozno šturmo metu žuvo nuo 25 iki 30 tūkst. taikių gyventojų) Rusija patyrė pralaimėjimą, kai Čėčėnijos nepriklausomybės šalininkai įvykdė sėkmingą karinę Grozno užėmimo operaciją. 1996 m. spalio mėn. kariaujančios šalys Chasav–Jurto mieste pasirašė taikos susitarimą, kuriame Rusija įsipareigojo išvesti savo kariuomenę iš Čėčėnijos, o Nepriklausomybės klausimo sprendimas buvo atidėtas 5 metams. 1999 m. rugpjūčio mėn. Rusijai išvedus kariuomenę, nepriklausomybės siekiančios respublikos prezidentu buvo išrinktas Aslanas Maschadovas, iki tol buvęs Čėčėnijos ginkluotųjų pajėgų štabo viršininkas. Tačiau dėl vidinių konfliktų Čėčėnijos bendruomenės viduje, radikalaus Islamo šalininkų įtakos plitimo ir Rusijos specialiųjų tarnybų kryptingos destruktuvios veiklos šalies visuomenei nepavyko tapti vieninga. Čėčėnija nugrimzdo į chaosą.⁵¹

1999 m. rugpjūčio mėn. Šamilio Basajevo ir Hatabo vadovaujama radikalių Islamo kovotojų grupuotė įsiveržė į Dagestaną. Vienas iš kovotojų tikslų buvo padėti išeiti iš Rusijos kariuomenės apsupimo vietiniam Dagestano Islamo kovotojų būriui. Be to, tiek Hatabas, tiek Basajevas buvo oficialai pareiškę, jog siekia iš Čėčėnijos ir dalies Dagestano autonominės respublikos teritorijos sukurti vieningą Čėčėnijos – Dagestano Islamo valstybę.⁵² 1999 m. rugsėjo mėn 9 dieną buvo susprogdinti keli gyvenamieji namai Maskvoje. Dar neatlikus įvykio tyrimo, tą pačią dieną, dėl sprogimų buvo apkaltinti Čėčėnų kovojai. Tačiau nemažai Maskvos režimo kritikų sako, jog susprogdinti gyvenamuosius namus galėjo pačios Rusijos specialiųjų tarnybų žmonės. Kad tai Rusijos specialiųjų tarnybų darbas, savo knygoje „FSB sprogdina Rusiją“ teigė ir 2007 m. lapkričio 23 dieną po apnuodijimo miręs buvęs Rusijos Federalinės saugumo tarnybos agentas Aleksandras Litvinenka.

⁵⁰ Chechnya – human rights under attack. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. balandžio 17 d.] Prieiga per internetą: <http://www.amnesty.org/russia/chechnya.html>

⁵¹ Memorandum on Accountability for Humanitarian Law Violations in Chechnya. [Žiūrėta 2009 m. balandžio 17 d.] Prieiga per internetą: <http://hrw.org/english/docs/2000/09/13/russia5787.htm>

⁵² Human Rights and the Wars in Chechnya. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. balandžio 17] Prieiga per internetą: http://www.caucasus.dk/publication13.htm#_ednref2

Gyvenamųjų namų sprogdimus ir įsiveržimą į Dagestaną kaip pretekstą naujam karui su Čėčėnija išnaudojo tuometinis Rusijos ministras – pirmininkas Vladimiras Putinas.⁵³ Taip prasidėjo antrasis karas Čėčėnijoje.

Nors Rusijos valdžia ir dabartinis Čėčėnijos prezidentas kelis kartus deklaravo pergalę ir karo pabaigą, sukilėlių vadai išplėtė karo veiksmų ribas, į partizaninius veiksmus įtraukdami savo bendraminčius Ingušijoje, Dagestane ir Kabardino-Balkarijoje.⁵⁴

Čėčėnijos karas – vienas žiauriausių pastaraisiais metais pasaulyje vykusių karinių konfliktų. Pagal savo permainingumą, karo veiksmų aktyvumą ir aukų skaičių, tenkantį vienam teritoriniam vienetui, šis karas yra bene pats intensyviausias, lyginant su kitais neseniai pasibaigusiais ir vis dar vykstančiais kariniais konfliktais visame pasaulyje (Irako karas, karai Balkanuose ir Afrikoje, Afganistane). Itin nedidelėje – vos 18 tūkst. kvadratinų kilometrų Čėčėnijos teritorijoje iki 1996 m. (pirmojo Čėčėnijos karo) gyveno maždaug 1 mln. gyventojų. Tačiau Rusijos valstybė neskaičiavo žuvusių civilių gyventojų. Po pirmojo Čėčėnijos karo įvairios Rusijos valstybės institucijos kreipėsi į žmogaus teisių gynimo organizaciją „Memorial“, kuri pagal galimybes registravo žuvusiuosius, norėdamos sužinoti šiuos skaičius. Apie antrojo Čėčėnijos karo metu žuvusių taikių gyventojų skaičių oficialių duomenų nėra.⁵⁵

„Memorial“ duomenimis, 2004 m. Čėčėnijoje teliko 700–800 tūkst. žmonių. Beveik 100 tūkst. žmonių (Čėčėnijos pusės duomenimis – iš jų daugiau kaip 30 tūkst. vaikų) žuvo, kiti tapo karo pabėgėliais.⁵⁶ Žuvusiųjų skaičius sudaro apie 10 procentinių punktų visų ikikarinės Čėčėnijos gyventojų. Tai – pats didžiausias visų šalies gyventojų ir žuvusiųjų skaičiaus santykis, lyginant su analogišku santykiu kituose anksčiau minėtuose kariniuose konfliktuose Irake, Afganistane ir Balkanuose. Pasaulio valstybės tai laiko „Rusijos vidaus reikalu“.

Kitas Šiaurės Kaukazo karinių konfliktų centras – Gruzija ir nuo jos atsiskyrusios respublikos – Abchazija ir Pietų Osetija.

Etniniai abchazai – neatskiriama Šiaurės Kaukazo regiono dalis tiek geografiniu, tiek tautiniu – kultūriniu požiūriu. Pirmojoje 19 a. pusėje kartu su čerkesais, adygais, ingušais, čėčėnais ir kitomis Šiaurės Kaukazo tautomis jie įnirtingai priešinosi Rusijos ekspansijai į šį regioną. Po ilgų kovų, 1864 m. Abchazija buvo aneksuota ir tapo Rusijos imperijos dalimi. Šalies

⁵³ Ten pat.

⁵⁴ Хроника насилия. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. 2009 m. balandžio 17] Prieiga per internetą: <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/caucas1/index.htm>

⁵⁵ Потери гражданского населения в чеченских войнах. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. balandžio 17] Prieiga per internetą: <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/caucas1/msg/2004/12/m28922.htm>

⁵⁶ Потери гражданского населения в чеченских войнах. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. balandžio 17] Prieiga per internetą: <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/caucas1/msg/2004/12/m28922.htm>

tautinė sudėtis pradėjo stipriai keistis – daugiau kaip pusė abchazų kartu su daugeliu kitų Šiaurės Kaukazo kalnų gyventojų išvyko iš gimtųjų kraštų į Turkiją, tuo metu į Abchaziją pradėjo plūsti gruzinai ir rusai. Po Rusijos revoliucijos Stalinas Abchaziją su nedidelėmis autonomijos teisėmis priskyrė Gruzijai. Galiausiai, po Tarybų Sąjungos žlugimo, tik kas penktas šios mažos šalies gyventojas buvo etninis abchazas. Nepriklausomybės šalininkams Abchazijoje paėmus viršų, 1992 m. Gruzija į šalį įvedė kariuomenę. Po intensyvių kovų Gruzijos kariuomenė buvo sutriuškinta, o Abchazija paskelbė nepriklausomybę. Šalies tautinė sudėtis vėl drastiškai pasikeitė – apie 250 tūkst. Abchazijoje gyvenusių gruzinų tapo karo pabėgėliais ir iki šiol gyvena Gruzijoje.⁵⁷

Padėtis Šiaurės Kaukaze pasikeitė, 2008 rugpjūtį Gruzijai pamėginus susigražinti atskilusią Pietų Osetijos respubliką. Į karą įsikišo Rusija, jos kariuomenė apgynė separatistinę Pietų Osetiją, o karui pasibaigus Rusija pripažino Pietų Osetijos ir Abchazijos nepriklausomybę.

Apibendrinami galime teigti, kad Rusija tiesiogiai dalyvauja visuose Šiaurės Kaukazo kariniuose konfliktuose.

2.1. Čėčėnijos karas ir kiti konfliktai tarptautinės teisės kontekste

Norint tinkamai įvertinti, kaip konfliktas vaizduojamas vienoje ar kitose žiniasklaidos priemonėse, svarbu žinoti teisinį konflikto kontekstą ir galimą vertinimą. Šiame skyriuje pateikiamas intensyviausio, ir daugiausiai aukų nusinešusio – Čėčėnijos konflikto teisinis vertinimas, trumpai aptariami kai kurie Rusijos – Gruzijos karo teisiniai aspektai.

Pagrindinė tarptautinės teisės šaka, skirta teisiniam karinių konfliktų reguliavimui – tarptautinė humanitarinė teisė. Patys svarbiausi tarptautinės humanitarinės teisės dokumentai, susiję su kariniais konfliktais – tai keturios Ženevos konvencijos ir du jų papildomi protokolai.⁵⁸ Pagal šiuos dokumentus, kariniai konfliktai yra skirstomi į **tarptautinius** ir **netarptautinius**. „**Tarptautinis ginkluotas konfliktas** – tai ginkluotas *susidūrimas, vykstantis tarp dviejų arba kelių šalių, turinčių tarptautinį teisinį statusą, t.y. tarptautinės teisės subjektų: tarp suverenių valstybių; tarp nacionalinių išsivaduojamųjų judėjimų ir metropolijų; šalies, kuri pripažinta sukilusia arba kariaujančia, ir kitų subjektų.*“⁵⁹

⁵⁷ Savickas, M. Ant karo slenkščio stovinti Abchazija. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 2 d.] Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/ringas/abroad/article.php?id=17202278>

⁵⁸ Human Rights and the Wars in Chechnya. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. balandžio 17] Prieiga per internetą: http://www.caucasus.dk/publication13.htm#_ednref2

⁵⁹ Petras Algirdas Čiočys. Tarptautinė humanitarinė teisė. 62 p. Vilspa, 2004. ISBN 9955-557-28-1

Pasaulio valstybės karą Čėčėnijoje laiko Rusijos vidaus reikalu ir priskiria prie netarptautinių ginkluotų konfliktų. „**Netarptautinis ginkluotas konfliktas** – pagal I Ženevos Konvencijos Papildomo Protokolo I straipsnio taikymo sritį nepatenkantis ginkluotas konfliktas, kuris vyksta kokios nors valstybės teritorijoje tarp jos ginkluotųjų pajėgų ir disidentų ginkluotųjų pajėgų arba kitų organizuotų karinių grupių, kurios, pakludamos atsakingai vadovybei, vykdo tokią jos teritorijos dalies kontrolę, kuri leidžia joms įgyvendinti nenutrūkstamus ir suderintus kovos veiksmus.“⁶⁰ Tačiau šio darbo autoriaus teigimu, Čėčėnijos atžvilgiu nuosekliai nebuvo taikomas tautų apsisprendimo principas. Nuo 17 a. pabaigos būtent čėčėnai šimtmečiais aktyviausiai priešinosi Rusijos Imperijos ekspansijai Šiaurės Kaukaze. Praėjus trejiems metams po Sovietų Sąjungos žlugimo, pirmosios Rusijos kariuomenės invazijos 1994 m. metu, Čėčėnija *De Facto* buvo nepriklausoma valstybė: ji turėjo aiškiai nustatytas sienas su kaimyninėmis respublikomis; turėjo savo valdžią ir jai pavaldžią kariuomenę, kuri kontroliavo respublikos teritoriją. Galbūt Džocharo Dudajevo režimas ir nebuvo legitimus. Tačiau karo metu čėčėnų tauta susivienijo Rusijos kariuomenės invazijai atremti. Dudajevo priešininkai tapo jo šalininkais, o kariuomenės įvedimas buvo laikomas Rusijos valstybės agresija.⁶¹ Anot Rusijos tarptautinės teisės specialisto I. Petruhino, „tarptautinė teisė pripažįsta kovojančių tautų apsisprendimo teisę ir nacionalinius išsivadavimo karus priskiria tarptautiniams kariniams konfliktams. Šis principas įtvirtintas 1949 m. rugpjūčio mėn 12 d. Ženevos Konvencijos II protokole“.⁶² Pagal Jungtinių Tautų Generalinės asamblėjos 1960 m. 1514 (XV) rezoliuciją, „*nacionalinio išsivadavimo karai yra tautų apsisprendimo teisė, todėl jėgos naudojimas siekiant sutrukdyti šią teisę realizuoti yra laikomas neteisėtu.*“⁶³ Todėl šio darbo autoriaus palaiko tų tarptautinės teisės specialistų nuomonę, kurie teigia, jog pirmasis Rusijos karas Čėčėnijoje yra **neteisėtas**.

Tarptautinės teisės požiūriu, sudėtingiau įvertinti antrąjį Čėčėnijos karą, prasidėjusį 1999 m., ir, nors Rusija paskelbė apie „kontrteroristinės operacijos“ pabaigą, tebesitęsiantį iki šiol. Tarpukario metu, (1996-99m.) po tarptautinių organizacijų pripažintų laisvais ir teisėtais rinkimų, Čėčėnija turėjo savo prezidentą ir kitas legitimias valdžios institucijas, kurias tuomet pripažino

⁶⁰ Ten pat.

⁶¹ Čia svarbu atsiriboti nuo Rusijos propagandos masinės komunikacijos priemonėse. Buvo teigiama, jog kariaujama ne prieš tautą, o prieš banditų ir teroristų grupuotes. Tačiau, autoriaus teigimu, istorinis kontekstas, karo veiksmų prieš Rusijos kariuomenę mastas ir tai, kad pasipriešinimo kovotojus masiškai rėmė vietos gyventojai (kitais sukilėliams nebūtų pavykę kovoti taip sėkmingai ir ilgai) rodo, jog pirmasis karas Čėčėnijoje buvo **nacionalinis išsivadavimo karas**. (Aut. past.)

⁶² Правовая оценка военного конфликта в Чечне. [Interaktyvus] . [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 18 d.] Prieiga per internetą: <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/chechen/aspekty1/Index.htm>

⁶³ Declaration on the granting of independence to colonial countries and peoples. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 20 d.] Prieiga per internetą:

<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/152/88/IMG/NR015288.pdf?OpenElement>

pati Rusija.⁶⁴ Tačiau dėl radikalių Islamo idėjų paplitimo, chaoso respublikoje įsigalėjimo, teisėtai išrinktas prezidentas Aslanas Maschadovas pilnai nekontroliavo padėties respublikoje.⁶⁵ Radikalių Islamų kovotojų įsiveržimą į Dagestaną reiktų vertinti kaip dalies Čėčėnijos karinių grupuočių agresiją prieš Rusiją.⁶⁶ Tai leidžia Rusijos valdžiai teigti, kad antrasis kariuomenės įvedimas yra atsakas į radikalių Islamo kovotojų veiksmus. Tačiau, šio darbo autoriaus teigimu, tai, jog pasipriešinimas Rusijos kariuomenei bei Rusijos suformuotoms vietinėms Čėčėnijos valdžios struktūroms vis dar yra didelis, (partizaninio karo metu tai nebūtų įmanoma be vietos gyventojų paramos) rodo, kad tarp sukilėlių ir Rusijos kariuomenės vykstančių kovos veiksmų yra nacionalinio išsivadavimo karo bruožų. Todėl konflikto vadinimas „kontrteroristine operacija“, o išimtinai prieš Rusijos kariuomenę šiame konflikte kariaujančių sukilėlių vadinimas „teroristais“ ir „banditais“ yra iškreiptas ir tendencingas.

Tiek tarptautinė, tiek humanitarinė teisės siekia apsaugoti žmogų, nors jų normos taikomos skirtingomis aplinkybėmis ir įgyvendinamos nevienodais būdais Vienas iš svarbiausių kriterijų, pagal kurį karai laikomo teisėtais, arba neteisėtais, yra tarptautinės humanitarinės normų karo metu paisymas ir taikių gyventojų apsauga. Todėl, nagrinėjant karinius konfliktus, svarbu nustatyti, kaip tarptautinės teisės normų laikosi kariaujančios šalys.

„Tarptautinė humanitarinė teisė taikoma kilus ginkluotam konfliktui ir jos sritis rūpintis, kad tinkamai būtų elgiamasi su asmenimis, pakliuvusiais į priešininko rankas, kad būtų naudojami tinkami kariavimo būdai, kad būtų laikomasi konvencijų ir kitų aktų normose nustatytų konfliktų aukų apsaugos standartų.“⁶⁷ O žmogaus teisių teisė siekia užtikrinti, kad tiek taikos, tiek karo metu būtų gerbiamos kiekvieno asmens pilietinės, politinės, ekonominės, socialinės teisės ir laisvės. Ši teisės šaka nereguliuoja karinių operacijų vykdymo būdų.⁶⁸

Dviejų Čėčėnijos karų metu tiek vyriausybių, tiek gerai žinomų nevyriausybių organizacijų atstovai užfiksavo daugybę masinių tarptautinės humanitarinės teisės, žmogaus teisių pažeidimų ir karo nusikaltimų.⁶⁹ Svarbiausios ir žinomiausios, tarptautiniu mastu

⁶⁴ Chechnya – human rights under attack. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 18 d.] Prieiga per internetą: <http://www.amnesty.org/russia/chechnya.html>

⁶⁵ Human Rights and the Wars in Chechnya. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 19 d.] Prieiga per internetą: http://www.caucasus.dk/publication13.htm#_ednref2

⁶⁶ “Glad to be Deceived”: the International Community and Chechnya. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 19 d.] Prieiga per internetą: http://hrw.org/wr2k4/7.htm#_Toc58744956

⁶⁷ Petras Algirdas Čiočys. Tarptautinė humanitarinė teisė. 48 p. Vilspa, 2004. ISBN 9955-557-28-1

⁶⁸ Petras Algirdas Čiočys. Tarptautinė humanitarinė teisė. 48 p. Vilspa, 2004. ISBN 9955-557-28-1

⁶⁹ Human Rights and the Wars in Chechnya. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 19 d.] Prieiga per internetą: http://www.caucasus.dk/publication13.htm#_ednref2

pripažintos organizacijos, tiriančios žmogaus teisių pažeidimus bei karo nusikaltimus Čėčėnijoje, ir pateikiančios ataskaitas apie juos, yra šios:

- Rusijos žmogaus teisių gynimo organizacija „Memorial“
- Tarptautinė žmogaus teisių gynimo organizacija „Amnesty international“
- Tarptautinė žmogaus teisių gynimo organizacija „Human Rights Watch“
- Tarptautinis judėjimas „Raudonasis Kryžius“
- Jungtinių Amerikos Valstijų valstybės departamentas (medžiaga pateikiama kasmetinėje žmogaus teisių situacijos ataskaitoje)
- Europos Tarybos parlamentinė komisija (medžiaga pateikiama atskirose ataskaitose)

Šiame darbe, aprašant Čėčėnijos konfliktą, bei analizuojant jo teisinį kontekstą, naudojamosi būtent šių organizacijų medžiaga. Kadangi tai – tarptautiniu mastu pripažįstamos, gerą reputaciją ir didelę darbo kariniuose konfliktuose patirtį turinčios organizacijos, galime teigti, jog šių jų pateikiama informacija yra objektyvi, kiek tik tai įmanoma atsižvelgiant į Čėčėnijos konflikto specifiką.

Abi kariaujančios pusės tiek pirmojo, tiek antrojo Čėčėnijos karų metu pažeidinėjo tarptautinės humanitarinės teisės normas. Daugelis žmonių Rusijoje ir kitose valstybėse mano, jog dėl karo nusikaltimų Čėčėnijoje vienodai kaltos abi konflikte dalyvaujančios šalys.⁷⁰ Tačiau „čėčėnų kovotojų pusės padaryti žmogaus teisių ir tarptautinės teisės pažeidimai ir nusikaltimai pagal savo skaičių ir mastą net iš tolo negali lygintis Rusijos, kuri yra pasirašiusi Europos Žmogaus Teisių Apsaugos Konvenciją, pusės pažeidimams ir nusikaltimams“.⁷¹

Patys svarbiausi Čėčėnijos pusės pažeidimai pirmojo karo metu – masiniai įkaitų užgrobimai, nusinešę šimtus civilių žmonių gyvybių Dagestano Kizliaro mieste ir Rusijos Stavropolio krašto mieste – Budionovske. Antrojo karo metu – įkaitų užgrobimai „Nord-Osto“ teatre Maskvoje ir mokykloje Beslano mieste, Osetijoje. Tačiau svarbu yra ir tai, kad daugumą įkaitų „išlaisvinimo operacijų metu“ nužudė Rusijos kareiviai⁷². Čėčėnijos pusė kaltinama vedusi karo veiksmus tirštai apgyvendintuose gyvenamųjų namų kvartaluose. 2000 m. rugsėjo mėn.

⁷⁰ Human Rights and the Wars in Chechnya. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 19 d.] Prieiga per internetą: http://www.caucasus.dk/publication13.htm#_ednref2

⁷¹ Council of Europe. Parliamentary Assembly. Committee on Legal Affairs and Human Rights. Conflict in Chechnia – Implementation of Russia of Recommendation. 1444 (2000). Doc. 8700, 5 April 2000.

⁷² Human Rights and the Wars in Chechnya. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 19 d.] Prieiga per internetą: http://www.caucasus.dk/publication13.htm#_ednref2

2008 m. įvykiai – Gruzijos mėginimas karine jėga užimti Pietų Osetiją ir Rusijos dalyvavimas šiame konflikte, taip pat Abchazijos ir Pietų Osetijos nepriklausomybės pripažinimas pakeitė Šiaurės Kaukazo regiono, ir gali būti, viso pasaulio valstybių sąrangos ateitį.

Rusija, kalta dėl šimtų tūkstančių civilių žūties Čečėnijos konflikte, savo šalyje nepaisanti tarptautinės humanitarinės teisės nuostatų, Pietų Osetijos konflikte save pristatė kaip taikių gyventojų gynėją ir tarptautinės teisės nuostatų vykdymo garantą. „Rusijos veiksmai Pietų Osetijoje yra visiškai pagrįsti, žvelgiant iš tarptautinės teisės pozicijų. Rusija ne tik atlieka taikdarišką misiją, bet, vienai šaliai pažeidus ugnies nutraukimo susitarimą, privalo ginti kitą konflikto šalį, ką mes ir padarėme.“⁷⁸

Rusijos prezidento Dmitrijaus Medvedevo 2008 m. rugsėjo 12 d. pasirašytame trijų dienų gedulo įsakyme teigiama: „Nepaisydamos susitarimo taikiai spręsti Pietų Osetijos – Gruzijos konflikto, pažeisdama Jungtinių Tautų Organizacijos įstatus, Gruzijos ginkluotosios pajėgos neteisėtai įsiveržė į Pietų Osetiją, ir naudodamos aviaciją, artileriją, kitą ginkluotę, pabandė užimti šią respubliką, sunaikindama jos taikius gyventojus. Buvo įvykdytas osetinų tautos genocidas, sunaikintas Chinvalis ir kiti miestai, Pietų Osetijoje įvyko humanitarinė katastrofa“⁷⁹.

Tačiau žmogaus teisių gynimo organizacijos tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimais kaltina abi konflikto puses – tiek Gruziją, tiek Rusiją. „Human Rights Watch“ teigimu, tiek Rusija, tiek Gruzija, kariaudamos Pietų Osetijoje nepaisė karo teisės ir nesugebėjo apsaugoti taikių gyventojų.⁸⁰ Rusija kaltinama, kad dėl jos aviacijos antskrydžių žuvo civilių gyventojų. „Nuo nepakankamai selektyvių Rusijos aviacijos antskrydžių žuvo daug taikių gyventojų. Rusija leido Pietų Osetijos kovotojams žudyti, mušti, prievartauti ir kankinti civilius gyventojus.“⁸¹

Gruzija kaltinama, kad ji puolė Pietų Osetiją „neatsižvelgdama į tenyščių gyventojų buvimą“: „Raketų paleidimo sistemos „Grad“ dėl nepakankamo taikinių selektyvumo negali būti naudojamos teritorijose, kuriose yra taikių gyventojų“⁸²

⁷⁸ Путин сомневается, что после "преступных действий грузинских властей" Южная Осетия захочет войти в состав Грузии. http://www.newsru.com/arch/russia/09aug2008/putin_zajavl.html

⁷⁹ Медведев объявил в России траур из-за событий в Южной Осетии. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 9 d.] Prieiga per internetą: <http://www.newsru.com/arch/russia/12aug2008/traur.html>

⁸⁰ S Ossetia 'war crimes' condemned. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 9 d.] Prieiga per internetą: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7847285.stm>

⁸¹ Ten pat.

⁸² Ten pat.

Rusijos prezidentas Dmitrijus Medvedevas įvairiomis progomis propaguoja tarptautinės teisės normų laikymosi svarbą. Tai jis priminė ir 2009 m. gegužės 9 d. pergalės parade. „Pergalė prieš fašizmą – didis pavyzdys ir didi pamoka visoms tautoms. Pamoka, kuri yra aktuali ir šiandien, kai vėl atsiranda tokių, kurie imasi karinių avantiūrų. Dabar, kaip niekad, akivaizdu: saugus pasaulis įmanomas tik ten, kur griežtai laikomasi tarptautinės teisės normų.“⁸³

Rusijos kariai, jiems keltus tikslus Čėčėnijoje pasiekę dešimčių tūkstančių niekuo dėtų taikių gyventojų mirčių sąskaita, neturėtų būti vadinami „herojais“ ir „išvaduotojais“ nei Čėčėnijos, nei Gruzijos–Abchazijos–Pietų Osetijos, nei kitų Šiaurės Kaukazo konfliktų pasakojimuose. Taip pat, iš šiame skyriuje aprašytos medžiagos akivaizdu, kad Rusijos valstybinė politika Šiaurės Kaukaze yra dvišališka – vieni tarptautinės teisės standartai taikomi Čėčėnijai, ir visiškai kiti – Pietų Osetijai ir Abchazijai.

Šios išvados, kaip neatsiejamos objektyvaus konfliktų Šiaurės Kaukazo regione suvokimo dalys, yra svarbios kitiems šio darbo skyriams, kuriuose analizuojamas Šiaurės Kaukazo konfliktų vaizdavimas Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje.

---

⁸³ Rusija sovietinių laikų stiliumi perspėja savo priešus. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 9 d.] Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/world/article.php?id=22043310>

3. KARINIŲ KONFLIKTŲ VAIZDAVIMO YPATUMAI

3.1 Tyrimo metodika ir principai

Pirmojoje šio darbo dalyje apžvelgtos bendrosios teorinės žiniasklaidos darbo, nušviečiant karinius konfliktus, prielaidos ir esamos pasaulinės tendencijos, aptarti interneto žiniasklaidos ypatumai. Per tarptautinės humanitarinės teisės prizmę analizuota Šiaurės Kaukazo regiono ir jame vykstančių karinių konfliktų specifika. Antrojoje, empirinėje darbo dalyje tiriama, kaip pasirinkta medija – Lietuvos interneto žiniasklaida – 2008 m. vaizduoja Šiaurės Kaukazo regiono karinius konfliktus, vykusius 1996 – 2008 m. Toks ilgas laikotarpis pasirinktas dėl keleto priežasčių: Šiaurės Kaukazo konfliktai (Rusijos – Čėčėnijos 1-sis ir 2-sis karai, Gruzijos – Rusijos 5 dienų karas, Gruzijos – Pietų Osetijos – Abchazijos, ingušų–osetinų konfliktai) yra tarpusavyje susiję. Štai, Rusijos – Gruzijos kare dalyvavo Sulimo Jamadajevs vadovaujamas, iš Rusijai lojalių čėčėnų sudarytas batalionas „Vostok“. Šamilis Basajavas su čėčėnų kovotojų būriu parėmė Abchaziją pastarosios atsiskyrimo kare su Gruzija 1992 m., o pirmojo Čėčėnijos karo metu 1994 m. abchazų kovotojų junginiai kovėsi Čėčėnijos puseje.⁸⁴ Antrojo Čėčėnijos karo metu 2000-siais, Rusijai užėmus didesniąją Čėčėnijos teritorijos dalį, partizaniniai karo veiksmai išplito kitose Rusijai priklausančiose Šiaurės Kaukazo respublikose – Dagestane, Kabardino–Balkarijoje, Ingušijoje.

Pagal pirmojoje šio darbo dalyje aprašytą, A. McGodrick siūlomą „į taiką orientuotai žurnalistiką“, itin svarbus pilnavertis, ne tik dviejų konflikto šalių pozicijas atspindintis, bet ir konflikto priežastis, pasekmes ir kiek įmanoma visapusiškesnį jo vaizdą aprėpiantis požiūris. Todėl svarbu ištirti, ar tiriamuose straipsniuose ir analitiniuose pranešimuose yra sąsajų tarp minėtų konfliktų, gilinimosi į jų priežastis ir pasekmes.

Tyrimo objektas – iš 2 populiariausių Lietuvos naujienų tinklalapių archyvų (delfi.lt ir lrytas.lt), taip pat 1 specializuoto tinklalapio (geopolitika.lt) atsitiktinės ir laiko imties derinio būdu atrinkti 35 analitiniai straipsniai ir informaciniai pranešimai, susiję su nagrinėjama tema.

Tyrimo objekto sąvokos:

Informacinis pranešimas – pranešimas (dažniausiai – naujienų agentūros pranešimas), kuriame pateikiama informacija.

---

⁸⁴ North Caucasus: At a glance. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 06 d.] Prieiga per internetą: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3632274.stm>

Analitinis straipsnis – straipsnis, kuriame pateikiama informacija, ir (arba) atliekama jos analizė.

Tyrimo laikotarpis – vieneri metai, 2008-ji.⁸⁵ Šis laikotarpis pasirinktas todėl, kad 2008-ji itin svarbūs Šiaurės Kaukazo regionui dėl vasarą įvykusio karo Gruzijoje, taip pat vienos iš konflikte dalyvaujančių šalių – Rusijos – paskelbto Abchazijos ir Pietų Osetijos nepriklausomybės pripažinimo. Aišku, kad šiuo laikotarpiu tarp Rusijos–Gruzijos įvykęs karas, gali būti itin reikšmingas ne tik Šiaurės Kaukazo regiono ateičiai, bet ir būsimai pasaulio valstybių sanklodai.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti, kaip pasirinktose žiniasklaidos priemonės vaizduojami Šiaurės Kaukazo kariniai konfliktai.

Tyrimo kriterijai:

Svarbiausias tyrimo kriterijus – taikos žurnalistikai būdingi bruožai. Tyrime naudojamas šis J. Lynch. Ir A. McGoldrick pateikiamas apibrėžimas: „Taikos žurnalistika – tai tokia žurnalistika, kur naujienų redaktoriai ir reporteriai patys renkasi, kurie įvykiai ir pasakojimai turėtų būti jų žiniasklaidos priemonės, ir labai kruopščiai pasirenka būdus, kaip vienas ar kitas įvykis turėtų būti vaizduojamas. Šių priemonių tikslas – sukurti ir propaguoti ne jėga, tačiau taikių konflikto sprendimo būdais, naujų nekarinių sprendimų paieškomis pagrįstą atsaką konfliktą.“⁸⁶

Pagalbiniai Tyrimo kriterijai – 11 pirmojoje darbo dalyje aptartų, J. Galtung siūlomų dažniausiai pasitaikančių karinių konflikto vaizdavimo priemonių, taip pat 3 J. Lynch ir A. McGoldrick aprašyti „į karą orientuotos žurnalistikos“ šališko naujienos pateikimo būdai. Naudojimas paprastas metodas – jeigu tiriamojame medžiagoje daug klaidinančių karinių konfliktų vaizdavimo priemonių, naudojami šališko naujienos pateikimo būdai, laikoma, kad analizuoti straipsniai ir informaciniai pranešimai priskirtini į karą orientuotai žurnalistikai.

Visi 35 informaciniai pranešimai ir analitiniai straipsniai kokybiškai tiriami, ar jie atitinka šiuos taikos žurnalistikos apibrėžimo kriterijus.

⁸⁵ Nors šio darbo tyrimo imties (analizuojamų interneto žiniasklaidoje publikuotų informacinių pranešimų ir analitinių straipsnių) laikotarpis – vieneri metai, atliekant kokybinę turinio analizę, apžvelgiami kur kas ilgesnio periodo, 1996 – 2008 m., Šiaurės Kaukazo konfliktų epizodai. Be to, tiriama, ar analizuojamojoje medžiagoje atskleidžiamos sąsajos tarp įvairių šio 12 m. periodo Šiaurės Kaukazo konfliktų įvykių.

⁸⁶ Annabel McGoldrick. War Journalism and „Objectivity“. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 07 d.] Prieiga per internetą: http://www.cco.regener-online.de/2006_2/pdf/mcgoldrick.pdf

Tyrimo hipotezė: Šiaurės Kaukazo konfliktų vaizdavimas 2008 m. Lietuvos interneto žiniasklaidoje priskirtinas „į karą orientuotai žurnalistikai“; tyrimo medžiagoje – analitiniuose straipsniuose ir pranešimuose gausu klaidinančių karinių konfliktų vaizdavimo priemonių.

Naudojamas tyrimo metodas – kokybinė turinio analizė su lyginamosios analizės elementais. Neieškoma atsakymų į klausimus „**kiek**“ ir „**kada**“. Tyrimo analizė sutelkta į klausimų „**kodėl**“ ir „**kaip**“ atsakymų paiešką.

Pagal pasirinktus tyrimo kriterijus, analizuojami tiek straipsnių ir informacinių pranešimų pavadinimai, tiek tekstai. Nagrinėjama, kokiais, teorinėje darbo dalyje aptartais, būdais pateikiama informacija. Ypatingas dėmesys kreipiamas į tai, kokius metodus naudoja pranešimų ir tekstų autoriai, siekdami perteikti savo, ar oficialią informaciją, kokias retorines priemones jie naudoja. Tiriama, kokia informacija pateikiama plačiai, kokia iš viso nepateikiama.

Naudojamas metodas leidžia išskirti ideologinę ir propagandinę nagrinėjamų tekstų orientaciją, taip pat užfiksuoti netikslios, tendencingos informacijos pateikimą, bandymus manipuliuoti informacija.

3.2 Tyrimo rezultatai

Kaip buvo minėta ankstesniuose šio darbo skyriuose, visi po Sovietų sąjungos suirimo Šiaurės Kaukazo regione vykstantys kariniai konfliktai yra tarpusavyje susiję. 1992 m. Abchazijos atsiskyrimo nuo Gruzijos kare abchazų pusėje kariavo čėčėnų daliniai, kuriems vadovavo Šamilis Basajevas. Pirmojo Čėčėnijos karo metu 1994 m. abchazų kovotojų junginiai kovėsi Čėčėnijos pusėje.⁸⁷ Rusijos – Gruzijos kare dalyvavo Sulimo Jamadajevo vadovaujamas, iš Rusijai lojalių čėčėnų sudarytas batalionas „Vostok“. Antrojo Čėčėnijos karo metu, 2000-aisiais, Rusijai užėmus didesniąją Čėčėnijos teritorijos dalį, partizaniniai karo veiksmai išplito didesniojoje Šiaurės Kaukazo regiono dalyje – Rusijai priklausančiose Šiaurės Kaukazo respublikose Dagestane, Kabardino-Balkarijoje, Ingušijoje.

Visuose 35 tirtuose pranešimuose ir analitiniuose straipsniuose pasigesta gilesnės Šiaurės Kaukaze vykstančių karinių konfliktų – vieno regiono konfliktų, kurie glaudžiai susiję vienas su kitu – analizės, pasitaikė tik pavienių jos apraiškų: apžvalgininkas Valentinas Mitė komentare „Čėčėnija – Rusijos informacinės blokados gnaužtuose“ pamini bendrus įvairių Šiaurės Kaukazo respublikų sukilėlių veiksmus: „Rusija Čėčėnijoje susiduria su rimtesne problema nei faktinė

⁸⁷ North Caucasus: At a glance. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 06 d.] Prieiga per internetą: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3632274.stm>

čečėnų savivalda – karas Čečėnijoje destabilizuoja visą Rusijos Šiaurės Kaukazą. Neramu Dagestane ir kitose kaimyninėse respublikose. Dažniausiai šių respublikų ginkluotas grupuotes apmoko čečėnai, kurie per nesibaigiančius karus tapo partizaninio karo profesionalais.“⁸⁸

Apžvalgininkas J. Motiejūnas analitiniame straipsnyje „Šiaurės Kaukazas – uždelsto veikimo bomba Rusijos pietuose“ pastebi vieną svarbią Šiaurės Kaukazo karinių konfliktų tiesą: jeigu Abchazija ir Pietų Osetija – nepriklausomos valstybės, kodėl tokiomis negalėtų būti Čečėnija, Ingušija ar Dagestanas: „Nesuprantama, kaip Kremlius užmiršo, kad Šiaurės Kaukaze, įeinančiame į Rusijos Federacijos sudėtį, gyvena daugybė tautų, kurios nėra patenkintos Rusijos valdymu ir norėtų daugiau savarankiškumo.“⁸⁹

Žinoma, nebūtų teisinga minėti ir kitų (jų yra ir daugiau) ryšių tarp Šiaurės Kaukazo regiono karinių konfliktų analizės tikėtis visuose tiriamuose analitiniuose straipsniuose, o ypač informaciniuose pranešimuose. Tačiau tai, kad tyrimo medžiagoje atrastos tik pavienės, paviršutiniškos tokių sąsajų apraiškos be gilesnės analizės, leidžia teigti, kad atrinktiesiems straipsniams būdingas *dualizmas*. Tai – antroji J. Galtung įvardinama klaidinanti karinių konfliktų vaizdavimo priemonė. Šiuo atveju, informacija koncentruojama į vidinę konflikto eigą, ignoruojant kitas išorės ir vidaus jėgas – kitas šalis, visuomenės grupes.

Nei vienas iš nagrinėtų Lietuvos interneto tinklalapių – Delfi.lt, Lrytas.lt, Geopolitika.lt nepateikia patrauklaus ir lengvai prieinamo platesnio Šiaurės Kaukazo regiono ir jame vykstančių karinių konfliktų visumos vaizdo. Informacija pateikiama atskirais autonomiškais „gabalėliais“, dažniausiai informuojančiais apie vieną ar kitą įvykį. Perskaičius vieną tokių „gabalėlių“, tame pačiame tinklalapyje paprastai nerandama įvykio priešistorijos, galimų pasekmių analizės, atsakymų į klausimą „kodėl“ interpretacijų.

Interneto žiniasklaidoje, žvelgiant iš į taiką orientuotos žurnalistikos pozicijos, svarbu ne tik tekstų turinys, bet ir jų pateikimo forma, vieta. Pavyzdžiui, greta britų visuomeninio transliuotojo tinklalapyje <http://bbcnews.com> pateikiamų tekstų, susijusių su Šiaurės Kaukazo konfliktais, skaitytojams toje pačioje vietoje siūloma išsami, ir patraukliai pateikiama informacija apie visą Šiaurės Kaukazo regioną, ir kiekvieną jo respubliką atskirai (internetu adresas – <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3632274.stm>).

⁸⁸ Mitė, V. Čečėnija – Rusijos informacinės blokados gniaužtuose. Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/?artc=2166> [žiūrėta 2009 05 01]

⁸⁹ Motiejūnas, J. Šiaurės Kaukazas – uždelsto veikimo bomba Rusijos pietuose Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/?artc=2820> [žiūrėta 2009 05 01]

Greta įvykių ir naujienų, pateikiamų informaciniuose pranešimuose, čia pat siūloma įvairiais skerspjūviais – istoriniu, socialiniu, politiniu pagrįsta regiono ir jo respublikų informacijos „bazė“.

Skaitytojai gali lengvai sužinoti ne tik apie viename ar kitame straipsnyje minimus įvykius, bet ir jų istoriją, prielaidas, kitus, susijusius įvykius. Be to, puikiai veikia itin paprasta, tačiau daug galimybių siūlanti paieškos sistema. Taip suteikiama galimybė matyti daugiau, negu atskiras informacijos piešinio detales. Kiek įmanoma platesnio, visapusiškesnio karinio konflikto vaizdo pateikimas – viena iš būtinų į taiką orientuotos žurnalistikos sąlygų.

Nagrinėjamų 2 Lietuvos interneto naujienų tinklalapių ir analitinio tinklalapio Geopolitika.lt Šiaurės Kaukazo regiono konfliktų informacijos pateikimas formos prasme taip pat neatitinka į taiką orientuotos žurnalistikos kriterijų. Informacija daugiausia pateikiama atskirais, „gabalėliais“, tarp kurių nėra jungčių: perskaitęs informacinį pranešimą ar analitinį straipsnį, skaitytojas beveik neturi galimybių rasti informacijos apie kitus susijusius įvykius ar jų priešistorijos čia pat, greta esančiose nuorodose. Vieninteliame tinklalapyje Geopolitika.lt į akis krinta rubrika „Įvykiai Gruzijoje“. Tačiau čia tiesiog eilės tvarka pateikiami analitiniai straipsniai ir informaciniai pranešimai, be sąsajų tarp jų, nėra atskirai, skaitytojui patogiai aprašytos konflikto priešistorijos ir analizės. Taip pat nėra jokių užuominų apie Gruzijos įvykių su kitais Šiaurės Kaukazo regiono konfliktais.

Tarp 35 tiriamų analitinių straipsnių ir informacinių pranešimų nebuvo nei vieno, parašyto trijų nagrinėjamų tinklalapių žurnalistų iš Šiaurės Kaukazo karinių konfliktų zonos.

Lietuvos interneto naujienų tinklalapiai itin retai, ir tik epizodiškai siunčia savo atstovus į karinių konfliktų zonas. Nėra žinių, kad šiame darbe apžvelgiamu laikotarpiu – 1996 – 2008 m.⁹⁰ kokių nors Lietuvos internetinių naujienų tinklalapių redakcijos būtų siuntusios savo korespondentų į Čečėnijos konflikto zoną.

Vienintelio Rusijos – Gruzijos karo metu 2008-ųjų rugpjūtį, vieno iš tiriamųjų – Lrytas.lt tinklalapio vyr. redaktoriaus pavaduotojas Tomas Vaiseta keletą dienų dirbo Gruzijoje. Delfi.lt ir Geopolitika.lt tinklalapių redakcijos savo korespondentų į konflikto zonas nesiuntė. Taip pat jų nesiuntė ir kitų Lietuvos naujienų tinklalapių redakcijos – 15min.lt, atn.lt, alfa.lt.

⁹⁰ Nors šio darbo tyrimo imties (analizuojamų interneto žiniasklaidoje publikuotų informacinių pranešimų ir analitinių straipsnių) laikotarpis – vieneri metai, teorinėje darbo dalyje apžvelgiami kur kas ilgesnio periodo, 1996 – 2008 m., Šiaurės Kaukazo konfliktų epizodai. Be to, tiriama, ar analizuojamojoje medžiagoje atskleidžiamos sąsajos tarp įvairių šio 12 m. periodo Šiaurės Kaukazo konfliktų įvykių.

Čia būtina paminėti, kad į taiką orientuota karo žurnalistika karinių konfliktų vietose neįmanoma be aukštos kvalifikacijos, kūrybiškumo ir stiprių analitinių įgūdžių turinčių žurnalistų.

Iš kitos pusės žvelgiant, sėkminga karo žurnalistikos veikla šiame konflikte ne itin gali girtis ir daugelis kitų, solidžių užsienio visuomenės informavimo priemonių: pavyzdžiui, naujienų agentūra „Reuters“, ar britų visuomeninis transliuotojas „BBC“. Antrojo Čečėnijos karo metu, intensyviausiu jo laikotarpiu 2000–2002 m., jeigu žurnalistai ir gaudavo Rusijos akreditaciją dirbti Čečėnijoje, jie galėdavo lankytis tik ten, kur leisdavo lydintys Rusijos kariuomenės atstovai. Motyvas – „atsakomybė“ už žurnalistų saugumą. Tokia „praktika“ tiesiog neįleisti žurnalistų į karo veiksmų zonas būdinga apskritai daugumai pastarojo karo karinių konfliktų – nesenoje Izraelio kampanijoje Palestinoje, 2008 m. Šri Lankos armijos pavasario puolime Džafnos pusiasalyje, ir kt.

Išnagrinėjus tiriamuosius analitinius straipsnius ir informacinius pranešimus, tapo aišku, kad informuojant apie Šiaurės Kaukazo karinius konfliktus, dažniausiai pasikliaunama iš kitų žiniasklaidos priemonių gaunama informacija, ir (arba) arba jos analize. Dėl šių priežasčių dauguma Lietuvos naujienų tinklalapiuose publikuojamų analitinių straipsnių ir pranešimų neturi didelės savarankiškos informacinės vertės, nes daugeliu atveju tiesiog retransliuoja naujienų tarnybų teikiamą informaciją ir kitose medijose, ypač spaudoje, skelbtą medžiagą.

Šališkos žinios, pateikiamos taip, kaip to siekia „oficialūs šaltiniai“, pateikimas būdingas dešimčiai iš 16 nagrinėtų informacinių pranešimų. Trys iš jų publikuoti Geopolitika.lt tinklalapyje, trys – Delfi.lt, ir keturi – Lrytas.lt (1 diagrama). Pranešime „R. Kadyrovas: pasipriešinimas Čečėnijoje nuslopintas“, cituojant R. Kadyrovą, be kritiško požiūrio atspindima tik viena konflikto šalis: „Kalbėdamas apie dabartinę padėtį Čečėnijoje, R. Kadyrovas pareiškė, kad respublikoje liko ne daugiau nei 60–70 „šaitanų“, kurie „dar bėgioja kalnuose su šautuvais.“⁹¹ Paieškojus, būtų galima rasti nemažai šaltinių, pateikiančių visiškai kitokius duomenis apie pasipriešinimą Čečėnijoje, tačiau to nedaroma.

„Rusijos prezidentas Dmitrijus Medvedevas pareiškė, kad taikos įtvirtinimo operacija Gruzijos-Pietų Osetijos konflikto zonoje yra baigta, skelbia „Lenta.ru“.⁹² Taip be kritiško

⁹¹ R Kadyrovas: pasipriešinimas Čečėnijoje nuslopintas. Prieiga per internetą:

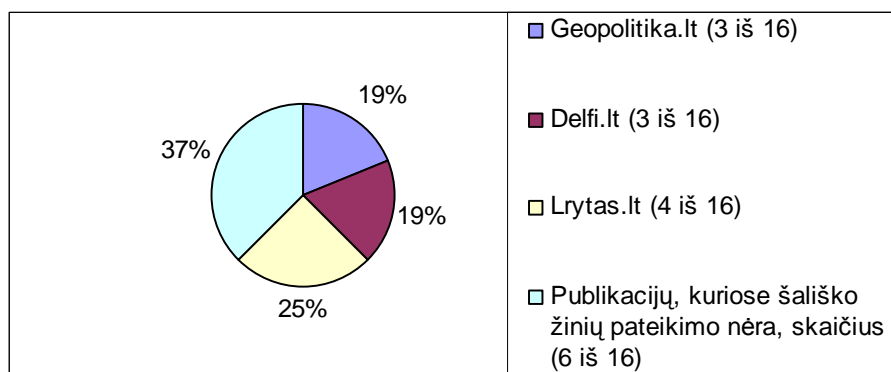
<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=15812867&categoryID=8&ndate=1201730400> [žiūrėta 2009 05 01]

⁹² D. Medvedevas: baigta taikos įtvirtinimo operacija P. Osetijoje. Prieiga per internetą:

<http://www.geopolitika.lt/?artc=2406> [žiūrėta 2009 05 01]

požiūrio publikuojama vienos iš kariaujančių šalių – Rusijos vadovų peršama propagandinio turinio jos vykdomų karo veiksmų interpretacija – „taikos įtvirtinimo operacija“.

1 diagrama. Pasiskirstymas pagal šališkų žinių pateikimą taip, kaip to sieka "oficialūs šaltiniai"

Šališka žinia – orientuota tik į procesą, bet ne į visapusišką nušvietimą būdinga aštuoniems iš šešiolikos (keturiems Delfi.lt ir keturiems Lrytas.lt) informacinių pranešimų (2 diagrama). Pranešime „Somalis pripažins atsiskyrusius Gruzijos regionus“ ši šalis vaizduojama kaip trečioji valstybė, po Rusijos ir Nikaragvos pripažinsianti Abchazijos ir Pietų Osetijos nepriklausomybę. Cituojamas Somalio „ambasadorius Rusijoje“, teigiantis, kad „Somalio vyriausybė rengiasi kuo greičiau užmegzti diplomatinius santykius su Abchazija ir Pietų Osetija“.⁹³ Tačiau pranešime nepasivarginama paminėti, kad Somalis – į chaosą panirusi, pilietinio karo draskoma valstybė, daugelį metų neturinti veikiančios centrinės vyriausybės ir kitų valstybei svarbių institucijų. „Mes manome, kad Abchazijos ir Osetijos žmonės turi teisę į apsisprendimą. Mes pritariame Rusijos vaidmeniui sprendžiant globalias problemas ir palaikome Rusijos vaidmenį per Kaukazo krizę“⁹⁴, - pranešime cituojamas „ambasadorius“ M. M. Handule.

Kaip jau buvo minėta teorinėje šio darbo dalyje, naujienos pasakojime tradiciškai turėtų būti atsakyta į 6 paprastus klausimus:

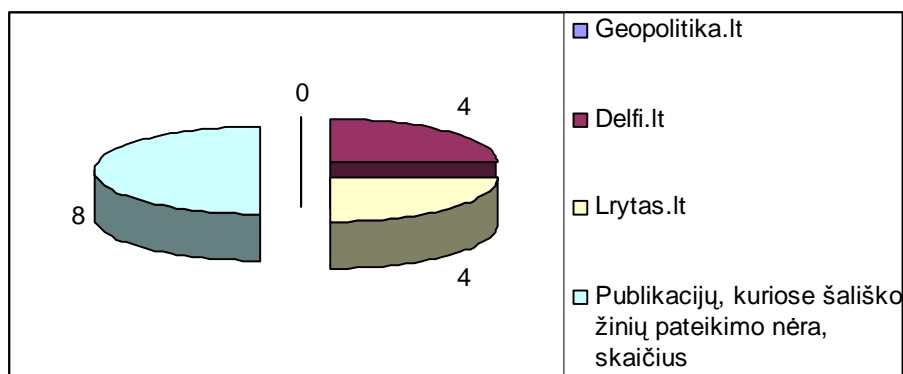
- Kas?
- Ką?
- Kada?
- Kodėl?

⁹³ Somalis pripažins atsiskyrusius nuo Gruzijos regionus. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-/12228636451222114544-somalis-pripa%C5%BEins-atsiskyrusius-gruzijos-regionus.htm> [žiūrėta 2009 05 01]

⁹⁴ Ten pat.

• Kaip?⁹⁵

2 diagrama. Pasiskirstymas pagal šališkų žinių, orientuotų tik į procesą, bet ne į visapusišką nušvietimą, pateikimą

Daugeliu atvejų, pats sudėtingiausias klausimas „kodėl“ paprastai lieka be atsako: daugelis žurnalistų sako, kad pateikiant galimas atsakymo į klausimą „kodėl“ interpretacijas ir paaiškinimus, pasakojimas tampa tiesiog per ilgas. Tačiau, pasak A. McGoldrick, trumpas pasakojimas be atsakymo į šį klausimą yra tiesiog „užprogramuotas“ būti orientuotu į karo žurnalistiką: neabejojama karo veiksmų būtinumu, nėra ieškoma taikių konflikto sprendimų, todėl netiesiogiai peršama išvada – o gal taip ir turi būti?

Iš 11 tiriamų tinklalapio Geopolitika.lt analitinių straipsnių ir informacinių pranešimų 5 analitiniuose straipsniuose ieškoma atsakymų į minėtus klausimus „kaip“ ir „kodėl“.

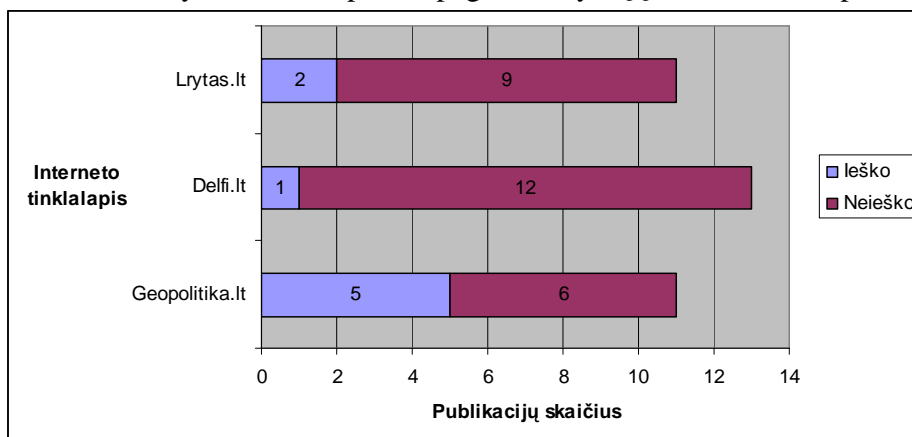
Iš 13 tinklalapio Delfi.lt publikacijų atsakymų į šiuos klausimus mėginama rasti vieninteliame – A. Sprauliaus analitiniame straipsnyje „Lokalių pasekmių nebūna“.

Iš 11 tinklalapio Lrytas.lt analizuojamų straipsnių ir informacinių pranešimų atsakymų interpretacijų į klausimus „kaip“ ir „kodėl“ pateikiama dviejuose analitiniuose straipsniuose (3 diagrama).

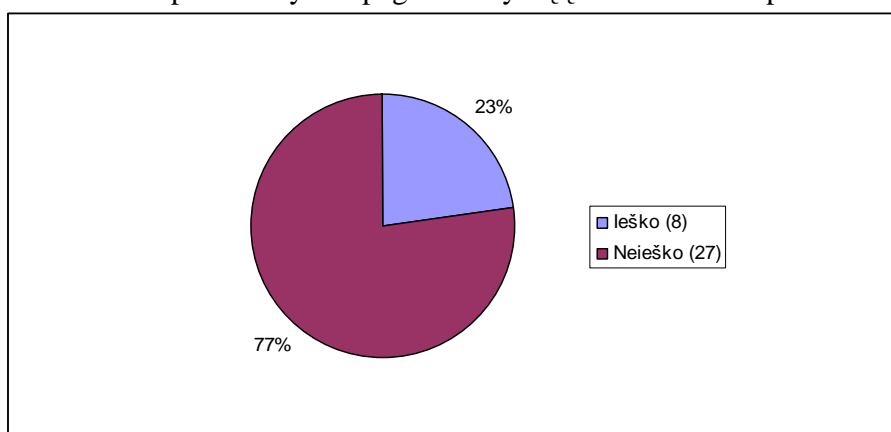
Iš viso, iš 35 nagrinėtų publikacijų 8-se mėginama rasti atsakymų į klausimus „kaip“, ir „kodėl“, t.y. analizuoti karinių konfliktų gilumines priežastis, plačiau pažvelgti į jų eigą (4 diagrama).

⁹⁵ Annabel McGoldrick. War Journalism and „Objectivity“. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 02 d.] Prieiga per internetą: http://www.cco.regener-online.de/2006_2/pdf/mcgoldrick.pdf

3 diagrama. Pasiskirstymas tinklalapiuose pagal atsakymų į klausimus "kaip" ir "kodėl" ieškojimą

4 diagrama. Bendras pasiskirstymas pagal atsakymų į klausimus "kaip" ir "kodėl" ieškojimą

Nei viename iš 35 tirtų analitinių straipsnių ar informacinių pranešimų nemėginama sukurti ir propaguoti naujų, taikaus Šiaurės Kaukazo regiono konfliktų pasiūlymų.

Tikėtina, kad šis, į taiką orientuotos žurnalistikos elementas būtų kur kas svarbesnis ir didesnę įtaką karinių veiksmų slopinimui darantis tiesiogiai kariniuose Šiaurės Kaukazo konfliktuose dalyvaujančių šalių žiniasklaidoje. Tačiau istorijoje yra pavyzdžių, kai taikių karinių konfliktų sprendimai gimsta konflikte nedalyvaujančiose šalyse, o jų žiniasklaida aktyviai dalyvauja tokių sprendimų kūrimo ir propagavime.

Todėl toks Lietuvos interneto žiniasklaidoje pateikiamas Šiaurės Kaukazo konfliktų diskursas – kupinas šališkų naujienos pateikimo būdų, be naujų, kūrybiškų taikaus konfliktų sprendimų idėjų – atitinka į karą orientuotos žurnalistikos principus.

3.3. Karinių konfliktų vaizdavimas: tyrimo išvados

Pagal pirmojoje šio darbo dalyje aprašytus į taiką orientuotos žurnalistikos principus, itin svarbus pilnavertis, ne tik dviejų konflikto šalių pozicijas atspindintis, bet ir konflikto priežastis, pasekmes ir kiek įmanoma visapusiškesnį jo vaizdą aprėpiantis požiūris. Todėl buvo svarbu iširti, ar tiriamuose straipsniuose ir analitiniuose pranešimuose yra sąsajų tarp minėtų konfliktų, gilinimosi į jų priežastis ir pasekmes.

Atlikus tyrimą, paaiškėjo šie Šiaurės Kaukazo karinių konfliktų vaizdavimo Lietuvos interneto žiniasklaidoje ypatumai:

- Tyrimo metu paaiškėjo, kad informuodami apie Šiaurės Kaukazo karinius konfliktus, tiriamieji tinklalapiai beveik visuomet pasikliauna iš kitų žiniasklaidos priemonių gaunama informacija, ir (arba) arba jos analize. Dėl šių priežasčių dauguma Lietuvos naujienų tinklalapiuose publikuojamų analitinių straipsnių ir pranešimų neturi didelės savarankiškos informacinės vertės, nes daugeliu atveju tiesiog retransliuoja naujienų tarnybų teikiamą informaciją ir kitose medijose, ypač spaudoje, skelbtą medžiagą. Lietuvos interneto žiniasklaidos priemonių redakcijos į Šiaurės Kaukazo karinių konfliktų vietas žurnalistų siunčia tik labai retais atvejais.
- Nagrinėjamuose tinklalapiuose vyrauja į karą orientuotai žurnalistikai priskiriami naujienų pateikimo būdai – šališka žinia, pateikiama taip, kaip to siekia „oficialūs šaltiniai“ ir šališka žinia – orientuota tik į procesą, bet ne į visapusišką karinių konfliktų nušvietimą.
- Informacija apie Šiaurės Kaukazo karinius konfliktus tiriamuose tinklalapiuose pateikiamas atskirais „gabalėliais“, tarp kurių nėra jungčių: perskaitęs informacinį pranešimą ar analitinį straipsnį, skaitytojas, apart skurdžios paieškos sistemos, neturi galimybių rasti informacijos apie kitus susijusius įvykius ar jų priešistorijos čia pat, greta esančiose nuorodose. Vieninteliame tinklalapyje Geopolitika.lt į informaciją susieti bandoma rubrikoje „Įvykiai Gruzijoje“. Tačiau čia tiesiog eilės tvarka pateikiami analitiniai straipsniai ir informaciniai pranešimai, be sąsajų tarp jų, nėra atskirai, skaitytojui patogiai aprašytos konflikto priešistorijos ir analizės.

Taip pat nėra jokių užuominų apie Gruzijos įvykių su kitais Šiaurės Kaukazo regiono konfliktais. Tyrimo medžiagoje yra tik pavienių Šiaurės Kaukazo regiono karinių konfliktų sąsajų apraiškų. Neieškoma atsakymų į svarbius klausimus „kaip“ ir „kodėl“, t.y. nesigilinama į gilumines konfliktų priežastis. Toks tiriamuose tinklalapiuose pateikiamas Šiaurės Kaukazo konfliktų diskursas – kupinas šališkų naujienos pateikimo būdų, be naujų, kūrybiškų taikaus konfliktų sprendimų idėjų – atitinka į karą orientuotos žurnalistikos principus.

- Delfi.lt ir Lrytas.lt – lankomiausi Lietuvos naujienų tinklalapiai, o Geopolitika.lt – vienas iš keleto specializuotų tinklalapių, analizuojančių politikos ir karinių konfliktų aktualijas. Dėl to galima teigti, kad tyrimo metu paaiškėjusios išvados didžiąja dalimi reprezentuoja Lietuvos interneto žiniasklaidos tendencijas tiriamaisiais klausimais.

IŠVADOS

Kariniai konfliktai – neatsiejama žmonijos istorijos dalis, tačiau kartu tai – tai ypatinga, neįprasta žmonių visuomenės būseną. Karui laimėti ar bent jau nepralaimėti kariaujančios šalys siekia mobilizuoti visus materialiuosius ir žmogiškuosius išteklius. Būtent žmonių sutelkimui ir suvienijimui būtina motyvacija, vidinis „uždegimas“, tikėjimo savo teisingumu sukūrimas ir įtvirtinimas. Kiek įmanoma efektyvesniam žmogiškųjų išteklių mobilizavimui (o prieš – demobilizavimui) kariaujančios šalys pačiomis įvairiausiomis priemonėmis mėgina sukurti reikiamą visuomenės nusistatymą. Siekdamos šio tikslo, priešiška šalis vaizduojama kuo niūresnėmis spalvomis, tuo sukeldama kiek įmanomą didesnę visuomenės nepasitenkinimą priešininku. Mėginama užtikrinti, kad visuomenė žinotų tiek, kiek jai „reikia žinoti“ – blokuojami informacijos šaltiniai, galintys sukelti nors menkiausių abejonių savosios pusės neklystamumu ir teisingumu. Dėl minėtų priežasčių šių laikų karinius konfliktus dažniausiai lydi kariaujančių šalių informacinės kampanijos. Kovos veiksmai vyksta ne tik mūšių laukuose, bet ir informacinėje erdvėje. Konflikto eigą, priežastis, galimas pasekmes priešiškos šalys paprastai pateikia kuo parankiau sau. Tokios informacinės kampanijos, vykdomos visuomenės informavimo priemonių pagalba, naudojamos siekti kariniams tikslams yra šiuolaikinių *informacinių karų* dalis.

Pagal daugelyje demokratinių šalių dominuojančias F. Silberto laisvosios spaudos, ar socialinės atsakomybės teoriją, žiniasklaida turi būti nepriklausoma nuo vyriausybės kontrolės. Tokios žiniasklaidos tikslas – atskleisti tiesą, nepaisant nieko. Kadangi laisvosios rinkos sąlygomis žiniasklaida nesilaiko šio tikslo, sukurti jos vidiniai savireguliacijos mechanizmai, kurių pagalba siekiama užtikrinti šiuos principus:

- Tų pačių savireguliacijos mechanizmų egzistavimas bei efektyvus veikimas;
- Informacijos balansas, tiesa, objektyvumas;
- Pluralizmas;
- Žiniasklaidos nuosavybė turi būti vieša;
- Išankstinė cenzūra draudžiama.

Nušviesdami šiuolaikinius karinius konfliktus, kaip ir bet kokius kitus pasaulyje vykstančius procesus, žurnalistai ir VIP redaktoriai turėtų remtis būtent šiomis nuostatomis, o kariaujančios šalys – netrukdyti žiniasklaidai vykdyti savo funkcijų. Tačiau karinių konfliktų

realybė kitokia – žiniasklaida dažnai tampa įrankiu, kuriuo įvairių šalių politikai bei karinės vadovybės manipuliuoja visuomenės nuomone.

Visuomenės informavimo priemonės, nušviečiančios šiuolaikinius karinius konfliktus, daro įtaką jų eigai ir baigčiai. Todėl jos yra geidžiamas kariaujančių šalių, taip pat įvairiausių kitų, tiesiogiai ar netiesiogiai su konfliktu susijusių grupių, pačiais įvairiausiais būdais mėginančių paveikti visuomenės informavimo priemonių turinį, „reguliuavimo objektas“. Tačiau šis ryšys – abipusis. Kariaujančios šalys ir kitos suinteresuotos grupės įvairiausiomis priemonėmis mėgina paveikti žiniasklaidos darbą, o pastaroji dėl savo ypatumų daro įtaką karinių konfliktų eigai, o kartais – ir jų baigčiai.

Svarbiausi interneto žiniasklaidos ypatumai – greitis, informacijos gausa (beribė galimybė ją talpinti), informacijos tęstinumo, t.y. papildymo galimybė, komentavimo – papildomo turinio kūrimas. Taip pat – galimybė bet kuriuo metu atnaujinti, patikslinti, pakeisti informaciją. Galima tik labai sąlyginai kalbėti apie „teksto užbaigtumą“. Tai – nauji bruožai, (išskyrus greitį, kuris taip pat būdingas televizijai ir radijui) kurių nebuvo įmanoma realizuoti tradicinėje spausdintinėje žiniasklaidoje.

Apie karinius konfliktus informuojančią žurnalistiką galima skirstyti į dvi grupes: *į karą orientuota žurnalistika*, ir *į taiką orientuota žurnalistika*. Pirmajai kategorijai priklausanti žurnalistika, mažų mažiausiai, neskatina taikos proceso, o dažnai ir palaiko konflikto veiksmus, ar skatina naujus. Į karą orientuotai žurnalistikai būdingas klaidinančių konflikto vaizdavimo priemonių (Dualizmas, pagrindinio turinio „nuaktualinimas“, painiava, netekčių nuslėpimas, susitaikymo praleidimas, taikos pasiūlymų nuslėpimas, šališkumas ir kt.) naudojimas. Į karą orientuotą žurnalistiką, pagal orientacijos pobūdį, galima skirstyti į keturis tipus:

- Orientuota į neramumus
- Orientuota į propagandą
- Orientuota į elitą
- Orientuota į pergalę

Į taiką orientuota žurnalistika taip pat daro įtaką kariaujančioms šalims ir kitoms konflikte dalyvaujančioms grupėms, tačiau taikaus konflikto sprendimo linkme. Taikos žurnalistiką atstovaujančių žiniasklaidos priemonių naujienų redaktoriai ir reporteriai patys renkasi, kurie įvykiai ir pasakojimai atspindimi jų žiniasklaidos priemonės, ir labai kruopščiai pasirenka būdus,

kaip vienas ar kitas įvykis turėtų būti vaizduojamas. Šių priemonių tikslas – sukurti ir propaguoti ne jėga, tačiau taikiais konflikto sprendimo būdais, naujais nekariniais sprendimais ir paieškomis pagrįstą atsaką į konfliktą.

Šiaurės Kaukazo regionas – maždaug 75 tūkst. kvadratinių kilometrų ploto šiaurinė Kaukazo dalis tarp Juodosios ir Kaspijos jūrų. Politiškai, Šiaurės Kaukazo regioną sudaro Rusijos respublikos – Karatajų-Čerkesija, Kabardino-Balkarija, Šiaurės Osetija, Ingušija, Čečėnija ir Dagestanas, taip pat keletas Gruzijos ir Azerbaidžano rajonų, nepriklausomomis pasiskelbusios respublikos, tačiau tarptautinės bendruomenės pripažįstamos kaip Gruzijos dalys Abchazija ir Pietų Osetija. Galima išskirti 4 nagrinėjamu laikotarpiu vykusius svarbiausius konfliktus Šiaurės Kaukaze: Rusijos – Čečėnijos 1-sis ir 2-sis karai, Gruzijos – Rusijos 5 dienų karas, Gruzijos – Pietų Osetijos – Abchazijos, ingušų–osetinių konfliktai. Visi šie konfliktai tarpusavyje susiję.

Empirinėje darbo dalyje atlikus tyrimą – kokybinę, su kiekybinės analizės elementais turinio analizę, paaiškėjo, kad nagrinėjamuose tinklalapiuose vyrauja *į karą orientuotai žurnalistikai priskiriami naujienų pateikimo būdai* – šališka žinia, pateikiama taip, kaip to siekia „oficialūs šaltiniai“ ir šališka žinia – orientuota tik į procesą, bet ne į visapusišką karinių konfliktų nušvietimą. Informuodami apie Šiaurės Kaukazo karinius konfliktus, tiriamieji tinklalapiai beveik visuomet pasikliauna iš kitų žiniasklaidos priemonių gaunama informacija, ir (arba) arba jos analize.

Informacija apie Šiaurės Kaukazo karinius konfliktus tiriamuose tinklalapiuose pateikiamas atskirais „gabalėliais“, tarp kurių nėra jungčių. Tyrimo medžiagoje yra tik pavienių Šiaurės Kaukazo regiono karinių konfliktų sąsajų apraiškų. Neieškoma atsakymų į svarbius klausimus „kaip“ ir „kodėl“, t.y. nesigilinama į gilumines konfliktų priežastis. Toks tiriamuose tinklalapiuose pateikiamas Šiaurės Kaukazo konfliktų diskursas – kupinas šališkų naujienos pateikimo būdų, be naujų, kūrybiškų taikaus konfliktų sprendimų idėjų – *atitinka į karą orientuotos žurnalistikos principus*. Ši ir kitos tyrimo metu paaiškėjusios išvados didžiaja dalimi reprezentuoja Lietuvos interneto žiniasklaidos tendencijas tiriamaisiais klausimais.

Pirmą kartą Lietuvoje tiriama, kuriai iš minėtų karo žurnalistikos kryptių – taikos, ar karo žurnalistikai galima priskirti Lietuvos interneto žiniasklaidos publikacijas apie karinius konfliktus. Magistro darbas dėl jame aprašomų dviejų pasaulyje vyraujančių karo žurnalistikos kryptių, jų mechanizmų veikimo prielaidų, Lietuvos interneto žiniasklaidos turinio tyrimo galėtų būti

naudingas apie užsienio naujienas, ypač – apie karinius konfliktus, įvairius kitus kritinius įvykius informuojantiems žurnalistams ir žiniasklaidos priemonių redaktoriams. Taip pat – mokslininkams ir dėstytojams, nagrinėjantiems žiniasklaidos ir karinių konfliktų sąryšius, žurnalistikos ir politikos mokslų studentams, valstybinių institucijų, besidominčių visuomenės informavimo priemonių veikla, darbuotojams, visuomeninėms organizacijoms, atliekančioms žiniasklaidos stebėjimus.

TYRIMO MEDŽIAGA (NUORODOS)

Medžiaga, atrinkta iš tinklalapio Geopolitika.lt

2008 m. birželio 2 d.

- Mitė, V. Čėčėnija – Rusijos informacinės blokados gniaužtuose. Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/?artc=2166> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. rugpjūčio 8 d.

- Žalimas, D. Rusijos ir Gruzijos karas: kas yra kas tarptautinės teisės požiūriu. Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/?artc=2527> [žiūrėta 2009 05 01] + delfi

2008 m. rugpjūčio 9 d.

- Petrusėvičienė, R. V. Putinas: karas Gruzijoje prasidėjo Vašingtone. Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/?artc=2563> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. rugpjūčio 11 d.

- Grinius, K. Dar kartą apie Rusijos karą su Gruzija. Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/?artc=2423> [žiūrėta 2009 05 01] + balsas

2008 m. rugpjūčio 12 d.

- D. Medvedevas: baigta taikos įtvirtinimo operacija P. Osetijoje. Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/?artc=2406> [žiūrėta 2009 05 01] + balsas

2008 m. rugpjūčio 18 d.

- M. Saakašvilis: melas, kad Gruzija kažką pradėjo. Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/?artc=2613> [žiūrėta 2009 05 01] + balsas

2008 m. rugpjūčio 19 d.

- Rubavičius, V. Rusijos smūgis Gruzijai: kas ką laimėjo ir ko neteko. Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/?artc=2610> [žiūrėta 2009 05 01] + balsas

2008 m. rugpjūčio 28 d.

- Denisenko, V. Rusijos išradimas: taikdariai – okupantai. Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/?artc=2572> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. spalio 6 d.

- Rusija apkaltino Gruziją provokuojant naują karą. Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/?artc=2745> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. lapkričio 23 d.

- Motiejūnas, J. Šiaurės Kaukazas – uždelsto veikimo bomba Rusijos pietuose Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/?artc=2820> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. gruodžio 22 d.

- Motiejūnas, J. Padėtis Šiaurės kaukaze negerėja. Prieiga per internetą: <http://www.geopolitika.lt/?artc=2978> [žiūrėta 2009 05 01]

Medžiaga, atrinkta iš tinklalapio Delfi.lt

2008 m. sausio 31 d.

- R Kadyrovas: pasipriešinimas Čечėnijoje nuslopintas. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=15812867&categoryID=8&ndate=1201730400> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. balandžio 17 d.

- Kremlius erzina Gruziją (atnaujinta). Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=16713626&categoryID=8&ndate=1208638800> [žiūrėta 2009 05 01]
- Čечėnų chanui – bendražygio antausis. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=16713577&categoryID=8&ndate=1208638800> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. gegužės 10 d.

- Iljasovas, M. Čечėnijoje – klanų kova dėl valdžios. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=16974091&categoryID=8&ndate=1210798800> [žiūrėta 2009 05 01] (KD)

2008 m. birželio 13 d.

- Čечėnų sukilėliai užpuolė kaimą. <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=17379600&categoryID=8&ndate=1213477200> Prieiga per internetą: [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. liepos 16 d.

- Per atsitiktinį sprogimą Čėčėnijoje žuvo 7 Rusijos kareiviai, dar 6 sužeisti.
<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=17737449&categoryID=8&ndate=1216501200>
Prieiga per internetą: [žiūrėta 2009 05 01] (Elta)

2008 m. liepos 16 d.

- Žalimas, D. Rusijos marionetinių darinių Gruzijoje pripažinimas yra niekinis. Prieiga per internetą:
<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=18437755&categoryID=10459575&ndate=1220821200> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. rugpjūčio 25 d.

- Volovaoj, V. Karas dėl Pietų Osetijos – taškai ant „i“. Prieiga per internetą:
<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=18292643&categoryID=10459575&ndate=1220043600> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. rugpjūčio 29 d.

- Račas, A. Geriau jau būsiu Buridano asilu, nei dvi spalvas temetančiu teisuoliu. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/article.php?id=18353959> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. rugsėjo 4 d.

- Sraunius, A. Lokalių pasekmių nebebūna. Prieiga per internetą:
<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=18426010&categoryID=10459575&ndate=1220475600> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. rugsėjo 18 d.

- Dagestane nušauta 10 ginkluotų sukilėlių. Prieiga per internetą:
<http://www.delfi.lt/news/daily/world/article.php?id=18571065> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. lapkričio 11 d.

- Dambrauskaitė, Ž. Kodėl ES neturėtų atnaujinti derybų su Rusija? Prieiga per internetą:
<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=19222078&categoryID=10459575&ndate=1226700000> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. gruodžio 30 d.

- Dagestane nužudytas Rusijos VRM generolas. Prieiga per internetą:
<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=19836886&categoryID=8&ndate=1230588000>
[žiūrėta 2009 05 01] (BNS)

2008 m. gegužės 9 d.

- Čechėnijoje per specialiąją operaciją žuvo keturi milicininkai. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12146561311213648857-%C4%8De%C4%8D%C4%97nijoje-per-speciali%C4%85j%C4%85-operacij%C4%85-%C5%BEuvo-keturi-milicininkai.htm> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. birželio 13 d.

- Čechėnijoje kovotojai užpuolė kaimą ir nušovė tris žmones. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12133544591212840713-%C4%8De%C4%8D%C4%97nijoje-kovotojai-u%C5%BEpuol%C4%97-kaim%C4%85-ir-nu%C5%A1ov%C4%97-tris-%C5%BEmones.htm> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. liepos 7 d.

- Čechėnijoje nužudyti trys milicininkai. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12166348931214463799-%C4%8De%C4%8D%C4%97nijoje-nu%C5%BEudyti-trys-milicininkai.htm> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. rugpjūčio 9 d.

- Proценка, A. Rusijoje bręsta maišto nuotaikos. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12205959931219454901-rusijoje-br%C4%99sta-mai%C5%A1to-nuotaikos.htm> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. rugpjūčio 15 d.

- S. Lavrovas: Maskva jau nenori nuversti M. Saakašvilio. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12228636451222114544-somalis-pripa%C5%BEins-atsiskyrusius-gruzijos-regionus.htm> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. rugpjūčio 15 d.

- Ingušijos prezidento poste patvirtintas buvęs kariškis J. B. Jevkurovas. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12254673291224693643-ingu%C5%A1ijos-prezidento-poste-patvirtintas-buv%C4%99s-kari%C5%A1kis-j-b-jevkuovas.htm> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. rugsėjo 21 d.

- Gruzijos separatistai siekia Rusijos pripažinimo. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12193158781217392132-gruzijos-separatistai-siekia-rusijos-pripa%C5%BEinimo.htm> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. spalio 21 d.

- Somalis pripažins atsiskyrusius nuo Gruzijos regionus. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12228636451222114544-somalis-pripa%C5%BEins-atsiskyrusius-gruzijos-regionus.htm> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. lapkričio 18 d.

- Ingušijos respublikoje per ataką žuvo 2 rusų kariai, 5 sužeisti. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12243257171224304989-ingu%C5%A1ijos-respublikoje-per-atak%C4%85-%C5%BEuvo-2-rus%C5%B3-kariai-5-su%C5%BEeisti-atnaujinta.htm> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. lapkričio 21 d.

- Procenka, A. Kremlius pasirengęs nesustoti Gruzijoje. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12188806921216792584-kremlius-pasireng%C4%99s-nesustoti-gruzijoje.htm> [žiūrėta 2009 05 01]

2008 m. gruodžio 30 d.

- Dagestane nužudytas Rusijos generolas. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12306252441229183086-dagestane-nu%C5%BEudytytas-rusijos-generolas.htm> [žiūrėta 2009 05 01]

BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS

1. *Алу Алханов предложил сократить военную группировку в Чечне* [interaktyvus]. [Žiūrėta 200 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lenta.ru/news/2005/12/19/chechnya/>>.
2. *Chechnya – human rights under attack* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 m. gruodžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.amnesty.org/russia/chechnya.html>>.
3. Council of Europe. Parliamentary Assembly. Committee on Legal Affairs and Human Rights. *Conflict in Chechnia – Implementation of Russia of Recommendation*. 1444 (2000). Doc. 8700, 5 April 2000.
4. ČIOČYS, Petras Algirdas. *Tarptautinė humanitarinė teisė*. Vilnius: Vilspa, 2004, p. 37, 48, 55-57, 62. ISBN 9955-557-28-1.
5. *Declaration on the granting of independence to colonial countries and peoples* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/152/88/IMG/NR015288.pdf?OpenElement>>.
6. DENBER, Rachel. *“Glad to be Deceived”: the International Community and Chechnya* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://hrw.org/wr2k4/7.htm#_Toc58744956>.
7. DENISENKO, Viktor. *Alternatyvi „Eurovizija“ Gruzijoje: muzika ir politika* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 02 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/article.php?id=21873369>>.
8. DENISENKO, Viktor. *Pokyčių kultūra nacionaliniuose šalies dienraščiuose*. Magistro darbas. Vadovas doc. dr. Ž. Pečiulis. Vilnius, 2007.
9. *„Disappearances“ and abductions in the Chechen Republic* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 m. sausio 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.amnesty.org/library/Index/ENGEUR460502005>>.
10. FAURBY, Ib. *Human Rights and the Wars in Chechnya* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.caucasus.dk/publication13.htm#_ednref2>.
11. *How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law* [interaktyvus]? S.l.: s.n, March 2008 [žiūrėta 2008 12 06]. Prieiga per internetą:

- <[http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/armed-conflict-article-170308/\\$file/Opinion-paper-armed-conflict.pdf](http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/armed-conflict-article-170308/$file/Opinion-paper-armed-conflict.pdf)>.
12. KARLONAITĖ, Daina. *Vadinkite mane Konvergencija*. Žurnalistų žinios, 2006, nr. 11, p. 7.
  13. LIBICKI, Martin. *What is information warfare* [interaktyvus]? [Žiūrėta 2005 12 06]. Prieiga per internetą: <http://www.totse.com/en/bad_ideas/guns_and_weapons/iwarpref.html>.
  14. MITĖ, Valentinas. *Čečėnija – Rusijos informacinės blokados gniaužtuose* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 05 01]. Prieiga per internetą: <<http://www.geopolitika.lt/?artc=2166>>.
  15. *Memorandum on Accountability for Humanitarian Law Violations in Chechnya* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. gruodžio sausio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://hrw.org/english/docs/2000/09/13/russia5787.htm>>.
  16. McGOLDRICK, Annabel. *War Journalism and „Objectivity”* [interaktyvus]. Conflict & communication online, Vol. 5, No 2, 2006. [žiūrėta 2009 m. gegužės 02 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.cco.regener-online.de/2006_2/pdf/mcgoldrick.pdf> ISSN 1618-0747.
  17. MOTIEJŪNAS, Jonas. *Šiaurės Kaukazas – uždelsio veikimo bomba Rusijos pietuose* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 05 01]. Prieiga per internetą: <<http://www.geopolitika.lt/?artc=2820>>.
  18. *North Caucasus: At a glance* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 06 d.]. Prieiga per internetą: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3632274.stm>>.
  19. *Russia: Torture Victim Abducted in Chechnya* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.hrw.org/en/news/2008/08/05/russia-torture-victim-abducted-chechnya>>.
  20. PARSONS, Wayne. *Viešoji politika*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 46. ISBN 9986-752-89-2.
  21. *Rusija sovietinių laikų stiliumi perspėja savo priešus* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/world/article.php?id=22043310>>.
  22. SCHECHTER, Danny. *Covering Violence: How Should Media Handle Conflict* [interaktyvus]? [Žiūrėta 2008 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mediachannel.org/views/dissector/coveringviolence.shtml>>.
  23. *S Ossetia 'war crimes' condemned* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7847285.stm>>.
  24. STEIN, George J. *Information warfare* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/airchronicles/stein.htm>>.
  25. ULFKOTTE, Udo. *Taip meluoja žurnalistai*. Vilnius: Mintis, 2003, p. 119. ISBN 5-417-00848-6.

26. *War on the Displaced: Sri Lankan Army and LTTE Abuses against Civilians in the Vanni* [interaktyvus]. USA: s.n, February 2009 [žiūrėta 2008 m. gegužės 02d.]. Prieiga per internetą: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/srilanka0209web_0.pdf>.
27. *Žurnalistikos enciklopedija*. Vilnius: Pradai, 1997, p. 403, 567.
28. *Федеральные войска вошли в Аргун, потеряв 50 человек убитыми и 100 ранеными* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.lenta.ru/vojna/1999/12/02/argun/>>.
29. *ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАДЕРЖАННЫХ ГРАЖДАНСКИХ ЛИЦ В КАЧЕСТВЕ ЗАЛОЖНИКОВ. 1995-1996гг* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 19 d.] Prieiga per internetą: <http://www.memo.ru/about/biblio/book_19.htm>.
30. *Иванов рассказал о международном терроризме на примере Чечни* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lenta.ru/news/2005/10/16/ivanov1/>>.
31. *На Кабардино-Балкарию напали боевики* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.gazeta.ru/2004/08/19/oa_130568.shtml>.
32. *Медведев объявил в России траур из-за событий в Южной Осетии* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.newsru.com/arch/russia/12aug2008/traur.html>>.
33. *О СИТУАЦИИ С РАССЛЕДОВАНИЕМ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПРОТИВ ГРАЖДАНСКИХ ЛИЦ, СОВЕРШЕННЫХ ПРЕДСТАВИТЕЛЯМИ ФЕДЕРАЛЬНЫХ СИЛ НА ТЕРРИТОРИИ ЧЕЧЕНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ В ХОДЕ ВОЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ 1999-2003 ГГ* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.memo.ru/hr/hotpoints/chechen/d-d0603/index.htm>>.
34. Почепцов, Г.Г. *Информационные войны*. Москва, 2001, p. 9, 140, 371, 388.
35. *Потери гражданского населения в чеченских войнах* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.memo.ru/hr/hotpoints/caucas1/msg/2004/12/m28922.htm>>.
36. *Правовая оценка военного конфликта в Чечне* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 m. gruodžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.memo.ru/hr/hotpoints/chechen/aspekty1/Index.htm>>.
37. *Путин сомневается, что после "преступных действий грузинских властей" Южная Осетия захочет войти в состав Грузии* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 2 d.]. <http://www.newsru.com/arch/russia/09aug2008/putin_zajavl.html>.

38. *Хроника боя под Улус-Кертом 29 февраля 2000 года* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.chechnya.ru/view_all.php?part=hist&offset=12>.
39. *Хроника насилия* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. gruodžio 18 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.memo.ru/hr/hotpoints/caucas1/index.htm>>.

Summary of the work: Representation of Military Conflicts in Lithuanian Internet Media (North Caucasus, 1996-2008). Mindaugas Savickas

The subject of this scientific research work is Lithuania's internet media. The objective is to analyze the features of Lithuanian Internet media coverage of the North Caucasus conflicts (1996–2008). Also to estimate which journalistic principles – peace oriented or violence oriented – this media coverage of conflicts involves.

The main goals of the research are: while using the scientific literature of the topics involved, to analyze the background in which the representation of military conflicts is made and to look at the tendencies and trends of war journalism, as well as the features of internet media; to discuss the properties of the conflicts in the North Caucasus region in regard to principles of international law and to characterize the links between them; to explore empirically the tendencies of the military conflict representation in Lithuania's internet media considering the material given in the first part of this research work.

Keeping in mind theoretical attitudes altogether, the data from the research (the method of qualitative content analysis with elements of comparative analysis) and the results that came from the analysis, a conclusion can be drawn, that the North Caucasus conflicts discourse delivered by Lithuania's Internet media is full of misleading portrayals and lacks novel and creative decisions and suggestions for peaceful solution to conflict. All of these features show, that the violence oriented journalism type dominates in Lithuania's Internet media.

This research could be useful for scientists and academics, examining the connections between mass media and military conflicts, as well as informational wars. It also could be useful for students studying journalism and political science, officials of public offices who follow the actions and tendencies of the mass media work, as well as social institutions, who perform the mass media observation.

It is the first time that the aforementioned directions of war journalism, peace, or violence oriented, and to which the content of Lithuania's Internet media could be attributed, are being analyzed in Lithuania. Because of the two journalism mechanisms with different directions and underlying background mentioned in this research work and because of the analysis of Lithuania's internet media content, this work could be useful for journalists and editors of the mass media implements, who spread the news about foreign events, especially those about military conflicts and other critical events.